

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Nietzsche'nin kartal tüyü kalemi

Resul Deveci

Ütopya Yayınları: 330
Roman

© 2019 Ütopya Yayınevi

1. Baskı
Ütopya Yayınevi
Nisan 2019

Kapak Tasarım
İlknur Kavlak

Sayfa Düzeni
Ütopya

Baskı ve Cilt
Bizim Büro Matbaa
Sedef Sokak No: 6/1 İskitler – Ankara
Matbaa Sertifika No: 42488
Tel: (0 312) 229 99 28

ISBN 978-605-9378-55-0

Ütopya Yayınevi
Ataç I Sokak 33/15 Kızılay / Ankara
Tel-Fax: (0 312) 433 88 28

İnternet: www.utopyayayinevi.com.tr
E-Posta: utopya@utopyayayinevi.com.tr

**NIETZSCHE’NİN
KARTAL TÜYÜ KALEMİ**

Resul DEVECİ

Resul Deveci

1973 yılında Konya'nın Cihanbeyli İlçesi, Gölyazı Kasabası'nda doğdu. İlk, orta öğrenimini Gölyazı'da yaptı.

Dumlupınar Üniversitesi Sosyoloji Bölümü mezunu.

Milli Eğitim Bakanlığı'nda Felsefe Öğretmeni.

ÖNSÖZ

Nietzsche'yi savunmak değildir amacım –ki kendisinin asla istemediği ve istemeyeceği bir şey; hatta korktuğu şeydir. Nietzsche'nin felsefesini anlama çalışması olarak belirtebiliriz yazdıklarımı.

Bu, karanlığı bir ışıktan geçirme denemesidir.

Bu, yeni bir dokunuştur, Nietzsche felsefesine.

Bu, Dünyanın 47. kuzey enlemi ile 8. doğu boylamında gerilmiş bir yayın öyküsüdür.

Bu kartalın ve yılanın hikayesi değil; kartal gibi yükseklerde uçmak isteyen ve yılan gibi derisini hep yenilemek isteyen bir felsefenin öyküsüdür: Nihilizm.

Nasıl ki nihilizm ahlaki, dini, siyasi, tarihi kısaca tüm değerlere derinlemesine bir sondaj, bir inme hareketi ise bu roman da bir ölçüde nihilizme bir sondajdır. Bu sondajı en iyi yapabilecek hayvan ise, kıvrıla kıvrıla yeraltı derinliklerine inen yılanıdır. Aden cennetlerinde Havva'ya tanrının yasakladığı yaşama ağacının meyvelerinden yemesini söyleyen böylece de tanrı tarafından en lanetlenen hayvan oluşu dolayısıyla yılan, Nietzsche'nin dostudur.

Yeraltı kavramı, algısal bir kavram olarak (bilinçaltı gibi) olumsuz bir kavrayışa, anlayışa, perspektife sahiptir. Yılan, fiziksel özelliği dolayısıyla sürünen, kıvrılabilen, yeraltının derinliklerine inebilen, derisini değiştirebilen bir hayvandır. Nietzsche, yılanın bu tarihsel varoluşunu, bu tarihsel kimliğini, bir yerde kartalın boynunda göklerde uçarak kutlar. Gerçekliğin ötesinde ya da bilinenin ötesinde bir kutsayıştır aslında, zıtların zirvesidir bu. Tüm tarihsel görülerin ters yüz edilişidir.

Tarihe, bilmeye inat, kartalla yılanın yeni tarih yazımıdır adeta, nihilizm.

Nietzsche en çok kartal ile yılanı sever. Neden mi? Felsefesine en çok yarayan, felsefesini güçlendiren, tutarlı bir yapıda sergilenmesine yol açan ve nihilizme uyan iki figür. Dinler tarihinde, mitolojide kolayca bulabileceğimiz yegâne iki varlık. Dinler tarihini, mitolojiyi araştırdığınızda, bu felsefeye, nihilizme, bu kadar uyabilecek başka iki hayvan bulamazsınız, bir de aslanı. Nietzsche felsefesinin taşıyıcıları olan diğer hayvanlar, "ara hayvanlardır". Deve, kurbaga, kurt, köpek, köstebek, akrep, örümcek, ateş böceği, boğa, toprak pi-

resi, eşek, at vs. en güçlüsü ise aslan, yılan ve kartaldır. Bir ressam nasıl ki manzarayı renklerine aktarırsa, Nietzsche de felsefesini doğaya ait olan doğanın kendi iç dinamizmi olan (ki insan hariç, Nietzsche felsefesinde, insanın gücünü başka güçlere; töreye, hukuka, devlete, tanrıya vererek kendisini pasif kıldığını, bunun ise bir “decadense”, yani çöküş olduğunu, bu yıkılıştan, bu yabancılaşmadan üstinsan sıçramasıyla kurtulabileceği varsayılır); yukarıda verdiğim kimi hayvanlar üzerinden yürütür; nihilizmi, gücü. Öyle ki bu hayvanlar; örneğin tilkinin yapay hayvan kültüründe kurnazlığı, yılan şeytani özelliği, meleklerin koyunların arasında olabileceği, Hindistan’da ineğin kutsallığı, kartalın Kızılderililerde özgür ruhu, Yunan mitolojisinde ise Zeus’un simgesi olması vb. kültürlerde de bir anlatım biçimi olduğu, insan kültüründe değer ifade eden kimi formların üzerine oturduğu sembollerdir. Ateşin, suyun ve yılanın dostluğu olmaz diye bir deyiş vardır halk arasında. Bir yerde kökleri Herakleitos’a uzanan ve ondan beslenen nihilizm, kartal ile yılan arasındaki diyalektik ilişki üzerinden yürütür savaşını.

Değerlerin değersizleştirilmesi çabası, beraberindeki mantık gereği (nihilist mantık) değersizlerin değerleştirilmesini yaratır. Bu, felsefenin kendi dinamizminden doğar. Nihilist felsefenin tutarlılığı da denebilir. Bir terazi düşünelim; tarihselci doktrine bağlı olarak bir kefesinde iyi diğer kefesinde kötü olsun. Nietzsche, terazinin ağırlığıyla oynamadan sadece kefelerin yerlerini değiştirme denemesi içine girer. Buna benzer bir çalışma Marx ile Hegel arasında da yaşandı. Diyalektiğin idealizme, akla uygulanışı; diyalektiğin materyalizme uygulanışı. Marx, Hegel’deki baş aşağı diyalektiği ayakları

üzerine oturduğunu yazar. Ya da Descartes'in "Düşünüyorum o halde varım" parolasının karşı parolası, sadece özne ile yüklem yerlerini değiştirmenize bağlı. "Varım o halde düşünüyorum". İki farklı tarih okuması olmaz mı, yer değiştirme? Ama bu tarih okumasında argümanlarınız, önermeleriniz o kadar güçlü ki kendinizi sadece akışına bıraktığınız da olmuyor değil.

Aşağıda yazmaya çabaladığım bu ifadeler bütünü, bu felsefenin doğasından; ormanından, dağlarından, köylerinden geçerken görebildiğim hayvanlarını, olabildiğince o orman ruhuna biraz da bağlı kalarak, o dili ve o dildeki duyguyu –ne kadar başaracaksam? Bu dil, bir ressamın fırçasındaki boyanın tuvale dokunuşundan daha güçlü bir dildir. Orpheus'un cehennemın en altında bulunan Tartaros da karısı Eurdike'yi kurtarmak için cehennem bekçilerini sarhoş eden lirin sesi bile bu kadar güçlü ve etkileyici olamazdı. "Bir şartla ki geriye dönüp bakmayacaksın". "İmlerin temposudur".¹ Nietzsche'de geriye dönüp bakma, geriye bir özlem yoktur. Olsaydı yılan derisini değiştirmezdi. Bu dil, karanlığa doğan güneşin dilidir. Akan suyun sesi, rüzgârda yaprakların hışırtısı, gülün kokusu, bülbülün sesi, ölünün yaşamı tekrar tatması. Kısaca yazmak gerekirse *dilinden gücünü alan bu felsefeyi, ne kadar dile dökebileceğim*. Evet, dildeki o duyguyu biraz da olsa ortaya çıkarabilme çabasıdır, çalışmam. Suya dokunmadan, ateşle yılanın dansını izleme, anlama ve anlatabilme girişimidir. Kimi yerde öven gibi anlaşılacak, kimi yerde de yeren gibi

¹ Friedrich Nietzsche, *Ecce Homo*, çev. Can Alkor, Say Yayınları, İstanbul, s. 64.

okunacak. Ama bir şeye sadık kalmayı severim, Van Gogh'u sarı rengiyle anlatmayı, Ernesto Che Guevara'yı devrimci anti-emperyalist ruhuyla anlatmayı, Nietzsche'yi diliyle anlatmayı, Marx'ı da militan ruhuyla anlatmayı.

Su, aperion (sınırı olmayan), hava ve ateş İlkçağ doğa felsefesi için nasıl felsefi bir derinliğe sahipse aslan, kartal ve yılan da Nietzsche felsefesinde daha az olmayan bir felsefi derinliğe sahiptir. Nietzsche düşüncesinin doğadaki çıplak temsilleridir. Yılan gibi alçakta yaşayan, kartal gibi gökte uçan ve bu zıt iki gerilimin² dansı. Herakleitos felsefesi ki bu nihilizm

² 'Gerilim' nihilizmin ana kavramlarından. Herakleitos'ta ise diyalektiğin özüdür.

"Nasıl uyur karşıtlar, uyumu karşıt gerilimlerin, yay ile lir gibi" ya da "Çekişerek var olup yok olur her şey", Herakleitos.

Herakleitos'un bir armağanıdır, çatışma, gerilim, savaş. Bu diyalektik bir yöneme dönüşür ve felsefenin sonraki dönemlerinde idealizm Hegel'le, materyalizm Marx'la bu yöntemden, karşıtların bu savaşından ve zorunlu birlikteliğinden beslenirler. Bu gerilim, ilerleyen tarih içerisinde can sıkıntısı, zorun rolü, olarak karşımıza çıkar. Bu can sıkıntısı, J. Paul Sartre'da doruk noktasına çıkar. '*Bulantı*' isimli kitabı bunun üzerine kurgulanır ve varoluşçu felsefe –ki Soren Kierkegaard'ın ölümcül hastalık, ümitsizlik, kaygı kitaplarında ifadesini bulur. Freud'da ise id ile süper ego arasındaki çekişme olarak karşımıza çıkar. Kısaca söylemek gerekirse Herakleitos, Nietzsche, G.W.F. Hegel, K. Marx, J.P. Sartre ve S. Freud'un ilham kaynağıdır. Herakleitos, toprağa çatışmayı, gerilimi ekti; Hegel, Marx ve Nietzsche bunu biçtiler ve harmanladılar. İdealizm, komünizm ve nihilizm. Nietzsche'nin felsefesinde Herakleitos, kimi yerde açık, kimi yerde gizli olarak mevcuttur. Herakleitos ruhunun gölgeleri gibidirler adeta. Herakleitos'un da bu felsefesini Zerdüş'ten almadığı ne malum? Ateş önce Zerdüş'ün tapınağında

pınarının can damarıdır, kaynağıdır, doğup battığı ve yeniden doğduğu, “Her gün yeni olan güneştir”.³ Karşıt olan şeyler bir araya gelir ve uzlaşmaz olanlardan en güzel uyum doğar böylece.⁴

Onun denizinde dev dalgalarla boğuşarak dar boğazlardan okyanuslara açılmayı istedim. Dalgalar çıldırısıya kendini vuruyor kayalıklara ve geri dönerken ben çok uzaklarda olacağım, onun son dalgasında. Ve kıyısında tüm sevmelelerin, bilmelerin, utanmaların, seyrederken dalgaların hep kıyıya vurduğunu...

alevlendi, Yunanistan’a sonradan geçti. Ali Şeriatî’nin dediği gibi “Yunan felsefesinin kaynağı Dicle ve Fırat nehirleri arasında yaşayan Mezopotamyalı Kürtlere dayanır”.

³ Herakleitos, *Fragmanlar*, çev. Cengiz Çakmak, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2009, s. 41.

⁴ Herakleitos, *Fragmanlar*, A.g.e., s. 45.

*Güneş, buzullarda serinlemek istiyor;
bu Nietzsche'dir...*

Evet, Nietzsche, sığındığı dağların mağarasından bir gün uyanır ve insanların ve hayvanların ışığının yokluğunda dinlenmeye çekildikleri o büyük fevkalade zengin yıldız olan güneşe şöyle seslenir: “On yıldır yükselirsin mağaramın üzerinde; eğer ben, kartalım ve yılanım olmasaydı, usanırdın ışığundan ve yolundan”.⁵ İşte güneş, ateş, yani büyük dönüşümlerin açlık ve tokluğun, iyi ve kötünün, her türden savaşın, “Her şeyi meydana getiren, mevsimleri belirleyen, dü-

⁵ Friedrich Nietzsche, *Böyle Buyurdu Zerdüşt*, çev. Murat Batmankaya, Say Yayınları, İstanbul, 2010, s. 33. Nietzsche’nin *Zerdüşt*’ün giriş bölümünde yazdığı, güneşe hitabı; Herakleitos, *Fragmanlar*, A.g.e., isimli eserinin 203. sayfasında şu şekilde geçer: “Hep aynı kişilere hizmet etmek ve onlar tarafından yönetilmek usandır”. Bu fragmanda, ruhun beden tarafından tutsak edilmesi, logosun değişim ihtiyacı, Zerdüşt’te ise güneş ışığının; gören göz, duyan kulak anlamında üzerine doğacağı kişiler. Güneşin ışığı üstinsanda yoluna devam etmeli, üstinsan dönüşüme uğrayan insandır, Herakleitos’ta “Güneş her gün nasıl yeni ise” insan da değişmeli böylece. Yoksa Nietzsche’nin deyiimiyle “Işık içinde Güneş yalnızlığı” olur.

zenleyen, gösteren ve bildiren güneş, devirlerin yöneticisi ve gözetleyicisi”⁶ kaynağı olan güneş, her şeye ortak olan logos, yasa, bir ve diyalektiğin tarihi ve bu tarihin usanmayışının, yolunu terk etmeyişinin üç varlık sebebi; Nietzsche, kartal ve yılan. Bu üçü olmasaydı “Hep aynı kişilere hizmet etmekten usanırdı”, “büyük yıldız”.⁷ Bunlar hep aynı olmayanlardır. Üstinsan yolunda olan can yoldaşlarıdır. İnsanların; sıradan, uyuyan, zehirlenmiş insanların anlayamadıkları varlıklardır. Üstinsana giden yolun yolcuları. Durmadan gelişip değişen, her bahar derisini döken, eski kabuğunu atan, gökleri bir kartal edasıyla kucaklayan anlaşılmazlar!⁸

Nietzsche, uyuyan insanları uyandırmak için onların arasına girer. Bir haberci gibi. Önceki tüm habercileri yalanlayarak! Dağdan, mağaradan iner Zerdüşt gibi. Tanrının bir habercisi değil, aksine tanrıya, tanrısal olana karşı bir habercidir! Yeryüzünün habercisi! Ve yeryüzü göğe karşı! Tüm değerlerin değersizleştirilmesinin habercisi! Ve nihayetinde bir Antichrist!⁹

⁶ Herakleitos, *Fragmanlar*, A.g.e., s. 235.

⁷ Friedrich Nietzsche, *Böyle Buyurdu Zerdüşt*, A.g.e., s. 33.

⁸ Nietzsche kendisini anlaşılmayan olarak nitelendirir, üstinsana giden yolda. Bunun için bkz. Friedrich Nietzsche, *Şen Bilim*, çev. Levent Özşar, Asa Kitabevi, Bursa, s. 250.

⁹ *Deccal* veya *Antichrist* Nietzsche’nin önemli kitaplarından bir tanesidir. *Güç İstenci* kitabının 1. bölümü bununla alakalıdır. Nietzsche kendisini son kişi olarak gösterir. Dini, dinsel tasavvurları yok etmeye gelen son kişi. Aslında İsa’ya karşı o kadar nefret içerisinde değildir, Nietzsche. Nietzsche’nin bu söylemi –Zerdüşt’ten esinlendiği o kadar açık ki– Zend Avesta’da “düşman ruhun” Zerdüşt için kullandığı ifade

Üstinsana giden yol, yılan gibi zeki olmaktan, kartal gibi yalnız ve mağrur, göklerde en yükseklerde uçmaktan geçer. Soran gözlerle göğe bakar; bir kuşun keskin çılgılığı: Kartal! Geniş daireler çiziyor, başı ve sonu bir olan genişçe daireler! Boynunda sarılı bir yılan; av değil, bir dost gibi, sarılmıştı yılan kartalın boynuna.¹⁰

İşte Nietzsche'nin hayvanları, “Güneşin altındaki en mağrur ve güneşin altındaki en zeki hayvan-keşif üzere çıkmışlar yola. Öğrenmek istiyorlar Zerdüşt sağ mı yaşıyor mu hâlâ? Tehlikeli yollarda yürüyor Zerdüşt. Yolumu göstermeli hayvanlarım bana”,¹¹ evet yoldaşlarıdır kartal ile yılan. En mağrur olan kartal ile en zeki hayvan olan yılan. En zeki olanı tercih eder. Hangi tarih kitabında yazar, kartal boynunda asılı yılanla mağrur bir şekilde yükseklerde uçuyor. Cevap, “hiç” olur. Bu deyiş, 19. yüzyıl paradigmatik okyanusunun ortasında yükselen bir kara parçası gibidir. Ortaçağın karanlık yüzüne ve ilerlemeci tüm yaklaşımlara atılan bir tokattır. Yılan, incir ağacının altında uyuyan Nietzsche'nin boynuna sarılarak –kartalın boynuna sarıldığı gibi– bırakır zehrini boynuna, onun bir ejderha olduğunu unutarak. Ve ölümünü diler kendisince. Farkına varır yılan, Nietzsche karşısında yeterince zengin olmadı-

gibidir: “Şeytanların karşıtı bir şeytandır o”. İsa'nın masum olduğuna bile inanır. *Deccal* kitabında, “Tek bir Hristiyan vardı o da çarmıhta öldü ondan sonraları onun adını alanların hepsi kötü habercidir” der. Bkz. Friedrich Nietzsche, *Deccal*, çev. Oruç Aruoba, İthaki Yayınevi, İstanbul, 2008, s. 5.

¹⁰ Friedrich Nietzsche, *Böyle Buyurdu Zerdüşt*, A.g.e., s. 47.

¹¹ Friedrich Nietzsche, A.g.e., s. 47.

ğını. Öziir dilercesine ve teşekkür edercesine, boynunda asılı durduğu en azılı düşmanı kartalı hatırlarcasına, sarılır boynuna tekrar, Nietzsche'nin. Yalar yarasını, ejderhasının. Üstinsana tesir etmez zehir, göklerde uçmanın hatırına. Ve zehir üstinsan olmayanlara boşaltılır, baldıran zehri gibi.

* * * * *

“Putların alacakaranlığında” kollarına bırakmaz kendini polisine ve celladına. Tanımaz hukukunu adı erdem de olsa. İlk fırsatta kaçır ormana, yabanıl hayata! Alpler son yükselişinde, son avcısında. Silsersee'nin Silvaplanersee (İsviçre'de iki göl) ile kesiştiği noktada Inn Nehri'ni geçer. Köpekler zincirleriyle düşer peşine. Nice sular akmuştur üzerinden nehrin. Köpekler alamaz artık kokusunu. Akıp gitmiştir o koku! Ve “Bu işin ustası sensin” demez asla hücresinde celladına,¹² ben senin ejderhanınım, der, yılanı. Cellat zehrini içer, insanın, üstinsana giden yolda. Yılanlı asasıyla bir horoz borcumuz vardı¹³ ise hiç demez Nietzsche. Asasında taşır zehirli kanı, ona dayanarak, taşır her türden şifayı. Sağlığına değil; sağlığını kendisine veren hastalığa binlerce şükür etmede. Boyunu ısırın yılanı, uykusundan uyandırdığı gibi.

Evet, Nietzsche sevmez köpekleri. Sadece tanımadıklarına havlarlar.¹⁴ Tasmalarıyla dövüşür, kurdun karşısında. Sahibi vardır ve sahibinin işaret ettiği havlar sadece. Kapısında uyur, yarı uyanık, gece ve gündüz. Bir lokma ekmeğe, yüz

¹² Sokrates'e gönderme.

¹³ Sokrates'in en son söylediği söz.

¹⁴ Herakleitos, *Fragmanlar*, A.g.e., s. 229.

halkalı zincirle bağlıdır. Ölümüne bağlıdır sahibine. Sahibinde en uysal, kafasına bassan hır demez, ama yabancıya olasıya saldıran. Nietzsche bir yabancıdır oysa köpeğin gözünde. Bir vahşi kurt. Yeri kartalın, yılanın, kurdun yanındır.

Ateş böceklerinin yanından sarı yeleli fetih atları gibi Inn Nehri'ni izleyen yılan kıvrımlı patikadan, Silvaplanersee'nin kuzeybatı kıyısı boyunca, kayalıkların arasından ormanın onlarca metre derinliğine kök salmış ve göğe uzanmış dalları ağaçların arasından, gölün karşı yakasındaki karlı dağlara uzanan yönden koşar. Cascata Şelalesi'nde dinlenmeye bırakır kendisini. Şelaleler ruhunun pınarları gibiydi. Nehirler en yüksekten akmalı, dev uçurumlardan düşmeli. Sonra tekrar yoluna devam etmeliydi; kartal gibi. Boşluğu, aktığı yatağı arasındaki bölmeler, en yüksek inişleri olmalıydı. Kayalıkları denemeliydi, en aşılmaz olanını. Ve gecenin karanlığında, yabanıl ormanda kurt, köpek, aslan, yılan sesleri birbirine karışır. Ellerinde silahlarıyla köy bekçileri, karanlığın sınırında, ormanın yeşile çalan kıyısında.

Köpekler, gücünü sahiplerinden alarak, girmeye çalışıyor tüyleri ürperten ormana. Ama sahipleri o kadar düşmez peşlerine, köpeklerinin. Bir ıslık sesiyle geri dönerler, gittikleri yerden. Sahiplerinin parmaklarında "Tüyleri bir kez daha okşanır her dalkavuk gibi hemen sesler çıkarıp, pırıltılar saçar".¹⁵ Sonra kurt ulumaları kulaklarında kaybolur yavaş yavaş bekçilerin ve köpeklerinin.

¹⁵ Friedrich Nietzsche, *Tan Kızıllığı*, çev. Özden Saatçi, Say Yayınları, İstanbul, 2009, s. 182.

Orman yeni bir g nle uyanır. Kelebekler u u ur, kısıacık   m rleriyle; hayata doymaz renkleri ve rüzgâra dokunmayan kanat   rpmalarıyla. Yükleri belli ki yoktur; bir yağmur damlasına varıncaya. Nietzsche, Cascata   lalesi'nde biraz dindikten sonra Surlej bölgesindeki dağlık alana geçer. D n n yorgunlu unda henüz kaçışının. Sis bulutları, da lara çekilmiş kuşak gibiydi. Bir denizin adalarını kuşatması gibi. Bırakır ruhunu rüzgârın kendisini g t rd    da lara, vadilere, ma aralara, uçsuz bucaksız denizlere, "denizlerin en ıssız dalgasına". Gerilmiş bir yay gibi, ötelere, ta ötelere uzanmak, kaybolmak ister bu derinlikte. Uçmak bir kara kartal gibi mavili in derinliğinde. Alplerin en kıvrımlı yerinde, en yüksek noktasında, bulutlara yakın. Karanlık kuyulara iner; kıvrıla kıvrıla bir yılan misali. G r nesi yoktur, ne kuyunun ne de mavili in; G ne e varasıya. Gözleri k r eden aydınlık.

Kartalın keskin    li ıyla uyanır yaşamın uykusunda. Gözleri biraz olsun nemlenmi , puslu görünüyor orman. Birazdan çekilecek dumanlar, sırada lar arasına. Dolunay belli belirsiz, güneşin do du u yerden, kurtların ulumasında o da seyredecek güneşin battı ı yerden. Daha da gitmeliydi. Alplerin yılan kıvrımlı, kartal u urumlu da  zirvelerinden besleniyordu ruhu. Sis tabakası onu  a ıran bir ruh gibiydi. Arkasından gidiyordu sisin. En kıvrımlı yerlerine nasıl da sokulmu tu. Chalchagn Da ı'na, kayalıklarına vardı. Kartallar derin vadilere dalıyordu. Bir da  keçisi önünden hızlıca geçti. Orman, kar, buzul, bulutlar birbirileriyle yer kapmaca oynayıyordu. Bazı bulut kümeleri, gökyüzündeki yolunu önündeki da  sırtlarından  a ırmı  olmalı, yeni bir bulut tabakasını bekler gibi Alplerin doruklarında.

Kalın gövdeli ağaçlarla dolu bu yabanıl ormanda iki gündür aç, Nietzsche. Işığın memelerinden emer¹⁶ bu karanlık ormanda. Bir ürperti geçti canından, titredi, gerildi. Aynı mekân, aynı orman, ruhunu sıkıyordu. Üstinsanına gitmeliydi, derisi değişmiş olan üstinsanına. Bu Yeryüzü Adası'nın yeni habercisi, yılanı ve kartalıyla. Adası, doğup büyüdüğü topraklar. Zihni alev alev bir yangın yeri yidi. Yakıyordu bedenini. Bu zihnin alevlerinden parçalar düşüyordu bu serin ormana, buzullarında serinlemek isteyen Güneş gibi;

“Bu toprakların pırıl pırıl çocukları, kral çocukları. Artık aslan kralın, çocuk krala dönüşme zamanı gelmiştir, der. Gidip bin yıllık pullarıyla parıldayan ejderhaya karşı savaşı başlatmanın zamanı geldi, geçiyor. Erkek çocuklarda sakal bıyık daha çıkmadan. Yoksa birbiri ardına gelir, şekilden şekle taramalar. Yetişmeliyim ben yannın üstinsanına, kurtarmalıyım Halkım'ı, halkım olan çocuklarımı, der. Kaldırmalıydı tüm ağaçları ormanıya beraber bu sakın görünümlü şehirden, şehirlerden; tüm sevdiği kuşlarla beraber. Sonra düşünmeye devam etti; kartal yeterince hizmetimde oldu, yılan da. Onlar da aynı kişiye hizmet etmekten usanır olmuştur. Güneşi utandırmayayım”.

Bu orman ruhlu adam, sütunları arasında polis köpeklerinin caddelerde nöbet tuttuğu şehre gitmeliydi. İnsanlığın bu son tapınağına, mabedine... Her türden uyuşturucunun bulunduğu, kadınların vitrinlerde gösteriye çıkarıldığı, işçi-

¹⁶ Işığa ulaşmak için bir gece, bir karanlık olmak ister. Bunu Nietzsche, şöyle dile döker. “Ah, karanlık olsaydım, gece olsaydım. Nasıl emerdim ışığın memelerinden”, Friedrich Nietzsche, *Ecce Homo, A.g.e.*, s. 116.

lerin emeklerini beş kuruşa pazara sürdüğü, dört köşe kas-
ketli para babalarının yollarda asker yürüyüşleri, peşi sıra
çocuk dilenciler. Ah! Ah! diye seslendi. Kurtarmalıyım, kur-
tarmalıyım! Neden, nasıl, niçin, ne zaman, neden ben?
“Bilmiyorum, bilmiyorum; ama zorundayım”¹⁷ diye içinden
söylendi. Gözlerini ağacın yaprakları arasında ışıyan yıldıza

¹⁷ Nietzsche tüm değerleri reddettiği halde neden kurtarma çabası içi-
ne girer, en çok merak ettiğim soruydu. Cevabını yine kendisinde bul-
dum bunun için “ama niye yazıyorsun? Elinde mürekkepli kalemle dü-
şünenlerden değilim, açık bir mürekkep hokkasının önünde bir san-
dalyeye otururken gözlerinin kağıtlara dikip kendini tutkularına bıra-
kan biri de. Ben yazılarımdan sıkılır utanırım... kısa bir öyküde olsa
ondan söz etmekten tiksiniirim.

B. Peki niçin yazıyorsun öyleyse.

A. Dostum dürüst olmak gerekirse şimdiye dek düşüncelerimden kur-
tulmanın başka bir yolunu bulamadım.

B. Ama niye onları başından savmak istiyorsun.

A. Neden istiyorum? İstiyor muyum? Zorundayım” (Friedrich Nietzsc-
he, *Şen Bilim, A.g.e.*, s. 102). Eğer kız kardeşi, Nietzsche’nin el yaz-
malarının yanında düşüncelerini de kitaplaştırma sürecine dahil ettiyse
orada maalesef kardeşini anlamamış demektir; çünkü Nietzsche’nin
düşüncelerini kendisinden değil de başkasından okumak, hastalanmış
bir kişinin ne kadar acı çektiğini kendisinden değil de onu gören biri-
sinden anlamaya benzer –ki onun felsefesi diliyle bütünleşen bir felse-
fedir. O felsefe, başka bir dille yazılamaz diyebilirim. Başa dönmek ge-
rekirse (isteyip istememe durumu) bunun cevabı *Güç İstenci* kitabında
yazılı. Şöyle ki “Nihilizmin anlamı nedir? En üst değerlerin değersiz-
leştirilmesi. Hedef yok. Niçine bir yanıt verilebilmiş değil” (Friedrich
Nietzsche, *Güç İstenci*, çev. Sedat Umran, Birey Yayıncılık, s. 23).
Hedef yoksa bu yazın ne, bu uğraş ne, bu felsefe ne? diye sorduğu-
muzda cevabını yukandaki şekilde vermiş oluyor.

dikerek kendi dinlenmesinde devam etti düşünmeye: “Tüm nehirler benden akar, tüm çağlayanlar, şelaleler bana akar, ben yeryüzünün güneşi. Bütün anneler, bebelerinizin ebesi olmak isterdim. Bak görecektiniz o zaman, nasıl doğar doğmaz açlığa, susuzluğa ağladıklarını. Ciğerleri ancak gelişir ağlamalarında; en derin denizlere dalabilsinler diye. Günlerce ağlar, ta ki kurtlar gecede sesine eşlik edebilsin. Kartallar yuvasında kulak kesilsin. Aslanlar pusularında dinlesin, ay dolunaya kesilsin. Görecektiniz o zaman üstinsanı, nasıl da büyüdüklerini. Üstinsana nasıl da ağladıklarını; ve ağlarken nasıl da önünde ovalar gibi durduğunuz dağların. Çatal göğüs pınarlarından binlerce yıllık süzölmüşlüğü ile nasıl da akar çiğ sütünüz,¹⁸ açlıktan kurumuş dudaklarına bebelerinin. Pırıl pırıl! İnsan eli değmemiş ak, çiğ. Kana kana içer, acıtırmasına, doymazcasına, Kuruturcasına. *Ciğerleri ancak gelişir, her bir ağlamasına!* Ve uykusunda ninninin. Dayanamaz annesi, deve gibi diz çöker aslanı karşısında. Baba bir ejderha gibi karşısında, soydan soya duruşuyla”. Bu düşüncelerle yeşile uzanır, üç gündür ağzından bir lokma yiyecek geçmedi. Önceki gün güneş batmadan kaldığı yerin biraz yukarısına tırmanarak, nehre dökülen gözün suyundan içmişti. Düşüncesinde kaybolmak istiyordu. Ruhundan uyanmak istemiyordu. Buda bile Nirvana’da bu kadar kendinden geçmemiştir. Bu orman, ruhunu terbiye ediyordu. Doğanın gecede çıplak olan sesini seviyordu. Sesini dinliyordu, doğanın. Ormanın, ormandaki her bir ağaçtan süzölen rüzgâr sesini. Yılan, bir ağaç oyduğunda gizlenmiş, pusuda bırakacak

¹⁸ İnsanın yaşama güdüsü ve doğal yönü, gücün besin kaynağı.

zehrini serçeye. Denizin binlerce kez kıyısını dövdüğü dalgalarının sesi yankılanır gibi oluyordu kıyısı dağında. Orman, şehrin uykusunda bu kadar uyanık... Bu kadar duygulu, bu kadar aç... Gecenin karanlığına gözlerini de ekleyerek bu sefer gözleriyle değil işitmeyi, kulaklarıyla görmeyi istiyordu. Örümceğin, ağına yakalanan sineğin ağını koparmasından endişe ettiğini görüyordu, sinek bam teline vuruyor ipliğin. Ağacın kurdu “doğanın gizlenmeyi sevdiği” gibi, gizlenmiş, kemiriyordu yuvasını yaptığı ağacı, kökünden söküp atmaya da. Gecenin sesini dinliyordu. Yelin ağaçların tepelerinden geçen yumuşak tüylü dokunuşunu. Gecenin üzerine bir örtü gibi çektiği tüm renklerin seslerinden feragat edip; sadece gecenin, karanlığın; sadece gözün gördüğü karanlığı duymak istiyordu, ruhunun en derinliklerinde... *Karanlığı, ka-ran-lı-ğı, karanlığı.* *Karanlığın giden yolunda; karanlığı yol bilerek, ılık bilerek. İndikçe iniyordu, güneşe giden yolda. Ve tüm geceyi güneşte yeniden görebilmeyi. Işığında kör olmak güneşin...*

O kadar yorgundu ki kuşluk vakti ancak uyanabildi. Tan kızıllığı, rüyasını süslüyordu. Gözlerini açtığında karşısında (yol!) ¹⁹ arkadaşlarını bulmuştu:

— Ne zaman geldiniz? diye sordu.

¹⁹ Yol arkadaşlığı olamaz. Bu onun felsefesine aykırı bir tutum olur. Yol arkadaşlığı belli bir sözleşmeye, belli bir hedefe yönelik olarak ortaya çıkan bir durumdur. Oysa Nietzsche, *Güç İstenci* adlı eserinin daha başında, ikinci aforizmasında, şöyle der: “Nihilizmin anlamı nedir? En üst değerlerin değersizleştirilmesi. Hedef yok: Niçine yanıt verilebilmiş değil”.

P. Gast:

— Tan kızılığında, dedi. Seni uyandıramadık, uykusunday-san rüyanın. Doğanın kendi sesine yatanlar, insanların ayak sesleriyle uyanamazlar, dedi.

Nietzsche:

— Bir kartalın keskin çığlığında uyanmakla zemin üzerinde bir hırsız gibi sakın ve kısa adımlarla yürüyen kedinin ayak sesinde uyanmak elbette farklıdır, dedi.

P. Gast:

— Ya kartalın keskin çığlığında uyuduysan, hiç uyanmazsın o zaman kedinin hırsız yürümesinde. Hiçbir ejderhanın yılan zehriyle uyuduğu görül-müş müdür! Tüm yılanlar sende pusuya çekilmişken. Kartallar sende kanat çırparken göğün maviliğine. Yıldırımlar kartalları uçururken dağlarında, yalnızlığının, dedi ve biraz durduktan sonra;

— Yemen için bir şeyler getirdim. “Biraz ekmek ve su, biraz da peynir”,²⁰ biraz da şarap; sert değil o kadar.

Nietzsche:

— Son gecemiz değil, değil mi? Buralar buz ve su gözle-riyle dolu. Şarap kalsın Gast. Benim işim değil artık. Eskiden beri sevmezdim.

P. Gast:

— Gökyüzü krallığının son gecesi, yeryüzü krallığının ilk gecesi. Hadi biraz çabuk ol!

²⁰ Epikuros der ki; “İyi bir yaşam için biraz ekmek ve su, biraz dostluk ve üzerinde uyumak için biraz saman”.

Nietzsche:

— “Elimde değnek, ayağımda çarık”²¹ mı var çabuk olayım, Gast. Yoksa yarın “Doğacak tüm çocukları mı öldüreceğim”. Hayır, hayır. İlk doğacak tüm çocuklar yarından itibaren üstinsan yolunda yaşamalı. Elimde ne sihirli bir değnek, ne de çarığım olacak. Ama Roma’nın Basel’in diğer yetişkinleri üzerinden öyle bir “geçeceğim” ki ne varsa hepsini yok edeceğim. Tüm erdemleriyle beraber. Eskimiş gökyüzü krallığının yeryüzündeki seçilmiş halkının yeni gökyüzü krallığına olan saldırısıdır, oğulun bu son gecesi. Çarmihini yükleneceği günün son gecesi. Gece ne kadar karanlıktı, tüm uyuyanlarıyla, ağırlıklarıyla. Yeni bir yıldızı çağırıyor gibiydi, bu son gece. Ve yeryüzü krallığının genç kurbanı, İsa. Taşındığı çarmih, bir sonun değil, başlangıcın yüklenişiydi. Yeni değerlerin, paslanmış değerlerin sökülüp yeni değerlerin, yeni sevmelisinlerin, ıstırapların başlangıcı. Yeni “iyi”lerin ve “kötü”lerin tan kızılılığında. Kene gibi yeni bir taze kana ihtiyaçları vardı, yeni bir kurban. Öyle ki çarmihini bile kendisine yüklediler, binlerce yıllık geleceğin tohumlarının güçlü

²¹ Tevrat Çıkış, 12:11’de, “Tanrı Musa’ya eti şöyle yemelisiniz. Beliniz kuşanmış, çarıklarınız ayağınızda, değneğiniz elinizde olmalı”.

Çıkış 12:12, “O gece Mısır’dan geçeceğim. Hem insanların hem de hayvanların bütün ilk doğanlarını öldüreceğim. Mısır’ın bütün ilahlarını yargılayacağım”. Çıkış 13:12, ilk doğan erkek çocuklarınızın ve hayvanlarınızın hepsinin adanmasını ister tanrı. Sırf onları Mısır’dan, kölelikten çıkardığı için, diye yazılır burada. Tam bir zıtlık içinde olduğunu göstermek istedim. İlk çocukların öldürülmesi değil yeni değer yargılarının taşıyıcısı olarak yaşaması gerektiği ve aksine yetişkinlerin değerleriyle beraber yok edilmesi gerektiği üzerine bu notu yazdım.

olması için. Ah İsa! Ah! O kadar yalnızdı ki. Kral olması için onu ölüme gönderdiler. Ve peşinden gitmek için. Ama hiç kimse onun gibi çarmihünü taşımadı. Taşıyanı mı? Bir kere gördüler, çünkü. Bu toprak piresi gibi soyu tükenmeyen varlıklar, yaşamak için toprakta gizlenmesini iyi bilirler.

P. Gast:

— Yeryüzü krallığına yürüme zamanımız gelmedi mi? Şehir kedi kaynıyor, aslanlar hayvanat bahçesinde kafeslenmiş, maymunlar birbirlerinin bitlerini temizliyor aslanın karşısında. Aslan kükremesinden utanır oldu, ayıların karşısında. Yılan, cam kafesteki köşesine çekilmiş, güneşi zehir etmişler. Kartallar tavuk gibi duruyor, kurtlar ulumalarından oldu, demir parmaklar ardında. Papağanlar yaşasın kralımız diyor, günde en az on kere. Şehrin giriş kapısındaki kalabalığı görecektin; hele aslanın demir kafeste geçişi sırasında eşlerinin arkasına sığınan kadınları ve çocukları, tam bir asalet havasına bürünen erkekleri görecektiniz.

Nietzsche:

— Şehir kokuyor, desene. Pis bir koku, çürümüşlüğü'n kokusu! Yoksa aslanı, kartalı kim geçirebilir o kalenin kapısından?

Ayağa kalktı, tepeye doğru yürüdü, yorgundu, şehir gö-rüntüsüne doğru adımları, tepeye, her adımında yer nedense daha fazla çekim uyguluyor gibiydi. Taşıyamıyordu neredeyse gövdesini. Gözlerini gittikçe kısıyordu. İdam sehpasına çıkar gibi yürüyordu. Nefesi kesiliyordu. Kralları, rahipleri göremiyordu, görmek için bir kartalın, bir kurdun göz-

lerine sahip olması gerekirdi. Evleri, iki üç katlı evleri, dik-dörtgenimsi binaları, bu binaları çevreleyen yolları, fabrika dumanı... Musa gibi vaat edilmiş topraklara bakmıyordu tabii ki. Tepeye İsa gibi çarmıhı yüklenerek çıkıyordu sanki. Gitmek istemediği ama kendini zorunlu gördüğü! Tepe kendisine yaklaşık 150 metre uzaklıkta olsa da gösterilen yere doğru yürümesi, oraya doğru yol alması, onu “başı ve sonu bir olan yol”undan ayırıyor gibiydi. Bu mu yoruyordu kendisini diye düşünmeden edemedi. Tepeye ulaştığında, Güneşinin batışında ortaya çıkan dağlar gibi şehri gördü. Midesi bulandı, başı döndü. Savaş alanındaki bir yaralı nasıl yaşama çekilmek isterse, Nietzsche de, geriye doğru sürüne sürüne çekilmek istedi. Görmek istemiyordu. Gözleri yarı baygın bir hal aldı. Göğe uzanan kilise çan kuleleri “ben buradayım işte! Saint Moritz!” diyordu. Geometrik yollar, sokaklar, caddeler; binalar, okullar, hastaneler, düğün salonları; dinlenmek için yapılan parklar, oyun alanları, oteller, kaleler, askeri kışlalar, pazar alanları; satıcıların yalan yeminleri, toprağa eğdirilmiş işçiler, şehrin orta yerinde süslenmiş kadınlar, masum ve mağdur yüz tutmayı öğrenmiş dilenci çocuklar. Bilimsel cemaat evleri; üniversiteler, “İyi beslenmiş meşhur bilgiler”,²² yük taşıyıcıları, pohpohlamalar, gururlanmalar. Geometrik kıyafetleri ve geometrik yürüyüşleri ve konuşmaları. Ölçülü yiyeşleri ve sevişmeleri, rol gereği seslenişler, gülüşler, grevler, saygılar. Müzik alışkanlıkları, dinleme alışkanlıkları. Tiyatrolar, gözyaşları sonrası gelen alkışlamalar. “Hiç böyle ağlamamıştım, bu kadar gülmemiştım” deyişleri. Rol-

²² Friedrich Nietzsche, *Böyle Buyurdu Zerdüşt*, A.g.e., s. 126.

lerini oynayan tiyatrocular ve halk. Kendileri dışında herkesi hasta gören doktorlar, suçlu gören yargıçlar, onlara karşı suçsuz gören avukatlar. Bu tür düşünceler yıldırım gibi parlıyordu zihninde. Çıldıracak gibiydi. Peter Gast'ın yanına geldiğinde ayakta duracak hali kalmamıştı. Cehennemden geçmiş gibiydi. Styks (nefret) Irmağı'ndan yarı dönmüş gibiydi. Diyalektik zirve yapmıştı; ölüp ölüp doğmuştu. Daha da tırmanmak istiyordu yukarılara, uzaklara. Şehirlerin olmadığı yerlere, yıldızlara, karanlığında. Uzandı ağacın gölgesinde. Yaprakların arasından ışık huzmeleri çarpıyordu yüzüne. "Sen olmasaydın ben ne yapardım kartalım ve yılanımla" diye içinden seslendi, güneşe! P. Gast, hocasının şehri görmeye bile tahammülü olmadığını anlamıştı. Görmekten bulantı geçiren arkadaşının şehirde nasıl yürüyeceğini, göreceğini, konuşacağını ve nasıl uyuyacağını düşünmekten ürktü. "Nietzsche burada mutlu, rahat olan felsefesi" diye düşünmeden edemedi.

Nietzsche'ye;

— İnecek misin şehre? diye sordu.

Nietzsche, ne evet ne de hayır diyebilirdi.

P. Gast:

— Burada fazla kalamazsınız, hasta olursunuz. Gitmemiz lazım. Üstinsan aşkına Nietzsche! Çocukların susuzluğunu gidermeyecek misin, susamış dudakların suyu olmayacak mısın? Üstinsanı burada soğuğa, buzula, yalnızlığa mahkûm edemezsiniz. İnsanları arasında olmalı, üstinsanın habercisi. İnsanlar sizi bir kaçak olarak bilecek yoksa.

— Yalnızlığa mahkûm olmak ha! Ben yalnızlık olmadan edemem ki; “Yalnızlık, iyileşme, kendine dönüş, özgür, hafif, eşinen bir havayı solumak”.²³ Sokrates baldıran zehri pahasına tercih etmişti ölüm hücrelerini, adaletinden, yalancılardan, rol yapanlardan, çok bilen Atinalılardan! Özgürleşen ruhumu dinlemek istiyorum, bir kaçagım; “Köpeklerin kurttan nefret etmesi gibi nefret ettikleri kişiyim, ormandaki özgür ruhum”.²⁴ Kurtlar gibi hep kaçık, sisli hava ve macerası açlığın! Toplumun ve tüm toplumsal kurumların, toplumsal değerlerin, normların ve tüm tarihin kaçagıyım, ben. Her yerde beni arıyorlar, biliyorum. Bir beni alamadılar, bir bana emredemediler, bir bana söyletemediler şarkılarını, şiirlerini, efendilerinin isimlerini. Ben eski dünyanın kaçagıyım, yeni dünyanın üstinsanı. Asker, polis, yargıç, papazlar, akademisyenler, demokratlar, komünistler hepsi bu kaçagın peşinde. Yargılamak, mahkûm etmek sonra da öldürmek istiyorlar bu kaçagı. Sokrates’e, İsa’ya, Spartaküs’e yaptıkları gibi. Platon istediği kadar ağlasın Sokrates’e, havari istediği kadar yanında olsun İsa’nın... Hayır! Hayır! *Ben hayır diyorum işte!* Onlar kurbanı oldular, eskiyen değerlerinin yenilenmesi için. Kilise duvarlarını süsleyen resimleri olmayacağım, okul duvarlarını süsleyen Aristoteles’i, Platon’u, Sokrates’i. Ben üstinsanım, henüz doğmadım bile. Doğmadan öldürecekler, hep yaptıkları gibi. Yılanımın başını küçükken ezecekler! Ej-

²³ Friedrich Nietzsche, *Ecce Homo*, A.g.e., s. 27.

²⁴ Friedrich Nietzsche, *Böyle Buyurdu Zerdüşt*, A.g.e., s. 125.

derhaya dönüşmeden. Onları “topuğundan”²⁵ yakalayacağız. Ölümlü yanından.

P. Gast:

— Ya üstinsan felsefesinin yolu, yeniden dirilişin yolu buralardan geçecekse? Üstinsan, insanların küllerinden doğacaksa, felsefesi de felsefelerinin küllerinden doğmayacak mı? Onlarla hesaplaşmayacak mı, bir yıldırım gibi düşmeyecek mi aralarına? Bunu sen seçmedin mi? Yol değil misin; içinden geçmek için?

Nietzsche:

— Ben yolum, yol benim! Sular benden akar, kuşlar bende kanat çırpır, yılan bende sürünür, kartal bende süzülür. “Başı ve sonu bir olan”,²⁶ ama hep yeni olan, yol benim. Sonsuzdan gelen sonsuza giden, hep yanan, sonra sönen, sonra yeniden tutuşan ateş benim!

Küllerimden doğdum üstinsana giden yolda.

Yanmam, alevin ateşte yandığı görülmüş mü?

²⁵ Tevrat, Yaratılış 3:14-15, “Tanrı yılanı... Onun soyu senin başını ezecek, Sen onun topuğuna saldıracaksın”. Aynı zamanda Yunan mitolojisinde, Peleus ölümlü olduğu için, Tanrıça Thetis Akhilleus’un ölümsüz olması için bebekken onu topuğundan tutup Hades ırmağı Styks’de yıkamıştır. Ancak topukları suya değmediği için yara alan tek yer topuğudur. Paris tarafından atılan ok topuğuna isabet eder ve aldığı yara sonucu ölür. Anlaşılan o ki ölümlü topuk, Tevrat’ın Yunan mitolojisine geçmiştir.

²⁶ Herakleitos’ta yolun başı ve sonu bir olandır, aynı şekilde Anaksimandros’un “Şeyler nereden hareketle varlığa gelmişlerse yok oluştan geçerken onlara dönerler” ifadesiyle Herakleitos’a öncülük etmiştir.

Mahkûm edilmem; nerde görülmüş mahkûmun bir özgürü yargıladığı.

Ölmem; nerde görülmüş küllerinden doğanın tekrar öldüğü.

Ben bahar yağmuru, toprak bende çatlar filizlenen çiçek için. Çiçekler bende açar renklerini almak için.

Güneş bende doğar, yeniden doğmak için!

Ve tüm yıldızlar gecenin karanlığında beni parıldar!

Bir yıldırım gibi düşeceğim aralarına.

Bu sesteki kulaklarını kapatacaklar, ışıktan gözlerini sakıncaklar.

“Yel gibi aralarında esmek, soluğumla soluklarını kesmek istiyorum: Yele karşı tükürmekten sakıncaklar tükürükleri yüzüne çarpmasın diye”.²⁷ Kaçacaklar. Yağmurunda güle oynaya çocukları ıslanacak.

P. Gast:

— Gidiyorum, kız kardeşinize haber veririm, zavallı hayli meraklanmıştı. Geldiğinizde görüşürüz.

Güneş batıya doğru yönelmişti. Hava da biraz soğumaya başladı. Kilisenin çan sesleri yeni yeni duyuluyordu. Köpek havlamaları az da olsa kendini belli ediyordu. Bir süre sonra Nietzsche’nin ara ara yanında kaldığı kız kardeşinin evinin kapısını çaldı. Elizabeth kapıyı açtığı anda:

— Ooo Gast. Merhaba. Gir, içeri gir, dedi

²⁷ Friedrich Nietzsche, *Ecce Homo*, A.g.e., s. 29.

Gast:

— Yok, kalmayım, bir merhaba deyip gidecektim.

Elizabeth:

— Olur mu öyle Gast? İçeri girsene! Çoktandır görüşemiyoruz, haydi durma öyle; yemek de hazır, birlikte yeriz. Bernhart da evde sohbet ederiz.

Gast, Elizabeth'i kırmadı, içeri girdi.

Elizabeth:

— Friedrich ne yapıyor, bir haftadır görmüyorum.

Gast:

Nietzsche dağda.

Elizabeth:

— Ne, dağda mı?

Gast:

— Evet. Yanından geliyorum.

Elizabeth:

— Başka kim var yanında.

Gast:

— Kimse yok.

Elizabeth:

— Orada tek başına bırakıp mı geldin?

Gast:

— Hayır. Nietzsche zaten yalnızdı. Bu sabah yanındaydım.

Elizabeth:

— Tek başına nasıl kalacak orda Gast! Yorgun olduğunu biliyorum, bana yerini söyler misin? Gidip getireceğim onu. Siz oturun lütfen. Dinlenin.

Gast:

— Yarın ya da sonraki gün gelir. Kendisini zorlamadım, bilirsiniz zorlanmayı sevmez. Kendisi iyi.

Elizabeth:

— İyi mi?

Gast:

— Evet, İyi.

Elizabeth:

— Üç dört gündür orda, üç bin metre yükseklikte, buzulların, karların olduğu yerde. Ayıların kendisini yemediğine şükretsın. Eğer o ayıları yemezse tabii açlığından.

Gast:

— Biraz yiyecek götürmüştüm, peynir ve ekmek. İdare eder.

Elizabeth:

— Üzerinde uyuması için de biraz saman götürseydin ya!

P. Gast, Elizabeth'in bu sözünü tebessümle karşıladı.

Elizabeth:

— Korkuyorum, bu aralar hep uzaklaşıyor, insanlarla arasına o kadar mesafe koydu ki, sanki sestten rahatsız oluyor.

Çoğu kez midesi bulanıyor gibiydi, ama sorduğumda “Yoo” diyordu. Sıkılıyordu üniversitedeki ortamından. Eve geldiğinde yemek bile yemezdi çoğu kez. Yorgun görünüyordu. Doktora gidelim dedim “hayır” demişti.

P. Gast, kendini bir anda kaybetti ve ağzından çıkan şu cümlelerle Elizabeth, şaşkınlığını gizleyemedi;

— Bu tarihin zorunlu bir yazgısı. İnsanın ölümü, üstinsanın ise başlangıcı. Gecenin karanlığında, dağların uçurumunda, buzulların serinliğinde, şehirlerin uzağında ve insanın... Yolun sonunun başlangıcı. Müziğin yeniden uyanışı. büyük hesaplaşma. Küllerimizden tekrar uyanacağız.

Elizabeth ağzı açık dinledi. Konuşan P. Gast, ama dinleyen kendisi miydi?

— “Seni dağda bir başka etkilemiş anlaşılan. Ne diyorsun Gast! Felsefesini mi yoğurmaya gitti abim yani. O yüksek dağlarda; kurt, ayı, yılan, kartalların yaşadığı yerde. Burada-kiler parçalamadan oradakiler parçalayacak eğer kalmaya devam ederse. Kimseyle doğru dürüst, ne konuştuğu ne de anlaştığı var. Soluğu dağlarda bulacağı belliydi. Oraya çıkaran felsefesi ise o felsefesi onu indirsin de göreyim. Eğer cesedini vermezse bize felsefesi! Böyle felsefenin de canı cehenneme! Bilmem ‘erken doğmuşum’, ‘beni anlamazlar’, ‘ilerde anlaşılacığım’ Deccalım, ‘kartalım’ gibi laflar. Yılan bir zehirlesin de görsün bakalım, imdadına kartalla aslanı yetişsin o zaman. Zehre batmış bedenini o nihilist ruhundan ayırırlar. Küllerini o zaman, kartalı, dağlara denizlere dağıtır. Korkuyorum! Anlıyor musun?”

Gast, o sırada odanın dağlara bakan penceresine yöneldi. Elizabeth devam etti konuşmasına, bunu ona anlatmak lazım. Aman tanrım nasıl bir durum bu? “Hesaplaşma”, “uçurum”, “kül”, bilmem ne “insanı”! Sabah uyandığında yatağını toplamıyor, kimleri kurtaracak! Geçenlerde de kafayı kedime takmıştı. “Ne bu ikide bir hırsızlar gibi sessiz yürüyor, biraz yiyecek alabilmek için. İçerde ısınabilmek için. At gitsin” dedi. Miyavlamasından bile rahatsız oluyordu. “Bir hayvan kendini bu kadar zavallı duruma düşüremez” dedi. Aslan gibi avlanacak, hırlayacak hali yok ya kedinin. Aslan mı besleyeyim yani!

P. Gast:

— Sakin olun lütfen o iyi. Yarın ya da öbür gün gelir. Merak etmeyin, o şimdi yalnız. “Kuş beyinli insan sürüsü, birbirinden ayrılamayanların kalabalığı bu gereksinimi o kadar az hisseder ki muhabbet kuşları gibi yalnız kaldıkları an ölürler. Kendilerine şarkı mırıldanmadıkça uyumayan küçük çocuklara benzerler. Onlara yemek içmek uyumak dua etmek ve âşık olmak için gerekli toplumsallığı sağlayan şarkı nakaratlarına gereksinimleri vardır”.²⁸ Ama Nietzsche dağda felsefesini yoğuruyor. Yalnızlık şimdi onun tek dostu. Korkmayın. Dağlar, karlar, buzullar ve orman onun daha fazla nefes almasını sağlıyor, eskisinden daha güçlü. Demekle yetindi.

Elizabeth:

— Hayır Gast! Böyle giderse bırak insan(lığı!) kurtarmayı, kendisi elime düşecek. Geldiğinde konuşacağım bu sefer, böy-

²⁸ Soren Kierkegaard, *Ölümciil Hastalık Üzerine*, çev. Mehmet Mukadder Yakupoğlu, Doğu-Batı Yayınları, Ankara, 2017, s. 75.

le olmaz. Bir yük bu. Her ne kadar kendi felsefesine, yükleri boşaltmaya giden felsefe dese de! Bu yükü boşu boşuna taşıyor. Bir *huç* uğruna kendini harap ediyor. Tavşan dağa küsmüş dağın haberi yok; tam da bu. Kusura da bakmayın yani. Bilmem “yüzyıl sonra anlaşılacağım”, “bu zamandaki kulaklara ağız değilim” gibi laflar. Kulağı olmayan yılanlara bu yüzden mi sarılıyor, kartalıyla beraber! Bakalım yüzyıl sonra tek bir ağaç kalacak mı o yaşadığı ormanda. Dedi. Elizabeth bu cümleleri sanki kendisine inat söylemiş bir ses tonunda söylemişti.

Gast, pencereden Elizabeth’e doğru döndü.

— Yine de söyleyeyim ki o iyi, hoşça kalın, deyip çıktı. Elizabeth’in zihnine Nietzsche’nin şu cümlesi damladı; “İyi olan nedir ki?” Dışarısı kararmıştı artık. Nietzsche’nin kaldığı tarafa baktı; yükselen dağlara, dağlarda uzanan karanlığa, karanlıktaki yıldızlara.

Karanlıktaki ışığa bir başka bağlıydı Nietzsche. Karanlık, içinde yaşadığı toplumu, toplumsal ilişkileri, ahlaki, siyasal, ekonomik, dini ve eğitim yargılarını sembolize ediyordu. Karanlık bir sıkılma haliydi. Işık ise var olmayı, yolu, yıldırımını, gitmeyi, hareketi, görmeyi simgeliyordu. Toplumsal tarihin karanlık seyrinde akan bir ışık olarak görüyordu kendisini. Güneşe tutkusu, karanlığın mağaralara çekilmesinde yatar. Şu deyişi bunun en güzel ifadelerinden biridir; “*Güneş olmasaydı, yine de olurdu yıldızlar, geceden dolayı*”.

Nietzsche, parlayan ateş böceğinde dinlenmeye çekilmişti, gecenin serinliğinde. Sabah uyandığında titremesi vardı biraz. Hafiften öksürüğü. Gece soğuktu.

Elizabeth'in gözüne o gece uyku girmedi. Friedrich'in çocukluğu gözünün önünden bir bir geçiyordu; yağmurlu havalarda annesinin tüm uyarılarına rağmen eve girmek istemeyişi, gök gürültüsünde derin derin nefes çekmesi, şimşek çakmalarında yüzünde oluşan hoşluk duygusu... Sabahın ilk ışıklarıydı. Elizabeth, faytonla bir saatte Pontresina'ya vardı. Buradan güneydeki Alp kıvrımlarına uzanan Chalchagn Dağı'nın ormanlarla kaplı bölgesine bir saatte yürüyerek geldi. Bulutlara ilk kez bu kadar yaklaşmıştı. Sis tabakasının dağları çevrelediğini gördü. Dağlar, adalar gibi yükselmişti bu sis bulutunun arasından, okyanuslar bile kıskanır. Şaşkınlığı gözlerinde parlıyordu. Sisten bir yol oluşmuştu. Bu yol bir-biri ardına yaslanmış dağların arasından kayıp gidiyordu. Gast'ın kendisine söylediği yerin yüz iki yüz metresine yakın bir yerdeydi.

— Friedrich! Friedrich! dedi; çam ağaçlarının ortasında büyük kaya parçasının önünde duran Nietzsche'nin ayağa kalkmasıyla Elizabeth'in yürüyüşü yerini koşar adımlara bıraktı.

Elizabeth:

— Aman tanrım! Nasıl da ölmedin. Canına mı susadın; bugün dördüncü gün. Bir dakika bile kalamazsın artık burada. Eve gidiyoruz. Ellerinden tutmuştu bu ara abisinin, ne zaman nasıl tuttuğunun bile farkında değildi.

Nietzsche:

— Hayır, hayır! Hayır Elis, hayır! Sen de mi, sen de mi diğerleri gibi peşinden sürüklemeye geldin?

Elizabeth:

— Hayır! Seni peşimden sürüklemeye gelmedim. Senin peşinden sürüklendiğin her ne ise seni ondan, onlardan, artık her ne ise senin anladığın ama hiçbirimizin anlamadığı o şeyin peşinden gitmemen için geldim. Anlıyor musun? Sislerin arasından geldim diyorum. Bir anda kaybolmaktan korktum. Seni bulamamaktan. Dağlara mı hesap soracağım, bahar bahçe yerleri bırakıp yağmurların bile yamaçlarından yağdığı Alplere kim hesap sormuş ben sorayım. Buzullar, karlar bile tutunamazken yüksekliğinde. Alpler üşümez, Alpler ölmez. Sen öleceksin. Sen! Sen! Arkandan yas bağlamaz bu dağlar. Can taşımaz ki arkandan ağlasın.

Dudakları titriyordu Elizabeth'in. Ağlamaklı oldu. Sarıldı abisinin boynuna. Kendine yazık ediyorsun Abi! "Cehennem tatlarını duymak için yeterince hasta kalmadın mı daha?"²⁹ Hasta olacaksın. Kim taşıyacak seni. Habire sorup duruyorlar, nerde diye. Bir kaçaktan farkın kalmamış, dedi. Nietzsche, kolları arasındaki kardeşinin sırtını sıvazlayarak:

— Benim için endişelenme Elis (Nietzsche ona Elis derdi bebekliğinden beri). Her zamankinden daha güçlüyüm ben.

Elizabeth:

— Bu mu güçlü olmak? Herkesten kaçmak mı güçlü olmak? Dağları yeterince dinledin Abi. Bu yırtıcılarla, sürün-
genlerle dolu ormanı. Korkuyorum Abi. Korkuyorum. İnsanlardan bu şekilde kaçamazsın. Kim sana ne yaptı, söyler misin? En sonunda kendinden kaçacaksın. O zaman insanlardan bile kaçmana gerek kalmayacak. Bu mu istediğin!

²⁹ Friedrich Nietzsche, *Ecce Homo*, A.g.e., s.46.

— Ah! Elis. Ah! Benim küçük elişim. Kendimden kaçsam nereye kaçacağım ki. Derim yeni soyulmuşken. Bu kadar kendime yakinken nasıl bırakıp gideceğim. Kaçışın, her bir yükselere daha da yükselere tırmanışın seni daha da özgürleştiriyorsa, özgürleşen ruhun inanılmaz lezzette düşünsel tatları bu şekilde sana sunuyorsa, daha fazla koşmaz mısın seni sürükleyen, kamçılaman ruhundan. Uçtukça kartalımı, tüm değerlerin tüyleri birer birer döküldü, aşağılara. Bu, tutmaya gelmez, gücünü kaçışından alıyor. Bu, toplumsal hastalığın panzehri! Nefret edildiğin kadar, yargılandığın kadar, yasakları çiğnediğin kadar varsın. Var olmak bu! Özgür bir ruhu kim mahkûm edebilir? “Kuş olmayan uçurumlar üstünde yuva kurmamalı, kartal değiller ki tatsınlar ruhun ürküntüsündeki saadeti”,³⁰ yalnızlığım, gücümünden gelir. Bir daha doğmayı nasıl bekleyebilirim. “Hangi ana doğuracak bizi”.³¹ Tarihin hangi karanlığında, hangi değerinde, hangi düşüncesinde, düşüşünde, hangi çırpınışında. Söyler misin Elis, bu şans bir daha nerede gülecek bana? Toplumun geçmiş gelecek tarihine, tarihin gelmiş gelecek felsefesine bu şans nereden gelecek? Şimdiye kadar ki insanın yıkılışı, bundan sonraki insanın varoluşu. Bu benimle yıkılıp benimle başlayacaksa dur mu diyeceksin, Elis? Kim buna dur diyebilir? Sen olsan durur musun? Dursan ihanetin olmaz mı; bu akışa, yıldırıma, güneşe, yıldıza? Daha yeni doğmuşken nasıl ölmemi beklersin, arkamdan hemen ağlayacaksın. Güleceksin Elis, gülmelisin. Roma, Cenova, Paris

³⁰ Friedrich Nietzsche, *Böyle Buyurdu Zerdüşt, A.g.e.*, s. 127.

³¹ Ahmet Arif'in *Suskun* isimli şiirinden

seni buradan duymalı. Dağlar seni yankılamalı. Çağlayanlar seni bırakmalı, en derin denizlere. Uçurumlar sende büyümeli. En yükseklerle tırmanacaksın; bulutlara, yıldızlara, öteye. Anladın mı Elis, anlıyor musun? Her şey tersine akacak; çünkü her ne varsa hep ters akıyordu tarihin denizinde. Kum saati gibi akmayacak artık zaman! Rüzgârı kovalayacak fırtınalarında. Ay hep dolunaylı olacak bu topraklarda, çekebilmeli Akdeniz'i; kral filozoflarından, filozof öğrencisi krallardan, akademiklerinden, yaşlı müzelerinden.

Elizabeth, son nefesinde son sözü yarım söyleyen, yaşamdan ölüme çekilmiş yaralı birisinin verdiği “geri dönerim” sözüne sahip çıkamamanın yarattığı çöküşün haleti ruhiyesi içerisinde yutkunarak:

— Gidelim mi Abi?

Nietzsche, her iki eliyle bir aslanın pençelerini andırırcasına Elizabeth'in omuzlarından tutarak;

— Gözlerime bak Elis, içine bak. Ağladığını göreceksin. Bir dahaki bakışında güldüğünü görmek istiyorum. O göz yaşları gülüşün olmalı. Anladın mı?

Elizabeth ne diyeceğini bilemiyordu. İki dünya arasındaydı şimdi. İki yol. Okyanus ile denizler arasındaki darboğazda hissediyordu kendini. Ya okyanuslara açılıp yeni kıtaların keşfine çıkacak, dev dalgalarla boğuşacak ya da denizlere açılacak, limanlarına demirlenecek. Bilinmeyenin coşkusu, bilinenin rahatlığı. İyinin ve kötünün ötesine mi geçmeli; yoksa iyilerin ve kötülerin yanında mı kalmalı, hangisi? Küçük buzul gölleriyle kaplı, iki bin metre yükseklikteki bu dağ-

lık, ormanlık yerde, kendisine bir seçim hakkı verilmişti. Şehir küçülmüştü, buradan bakıldığında. Aşağıya hiç bu şekilde bakmamıştı. Özgüven hissiyle doldu. Serin hava yüzünü okşuyordu. Yanında tüm tarihe, tüm değerlere tek başına meydan okuyan biri vardı, bu abisiydi. Tüm iyiler, kötüler; tüm güzeller ve çirkinler aşağıda kalmıştı. Aşağıda! Ruhunun tüm giysilerini çıkarmak istiyordu. Küçüklüğünden beri giydiği ne varsa. Güneşe yakın buzullarda kaymak istiyordu. Unutmak, yeniden var olmak, işte bu! Yükseklerle çıkıp yuvasını orda kurmak istiyordu. Çocuklarını orda büyütme. Hiç böyle gelgitler yaşamamıştı. Kendini tutmaya çalıştı. Bedeni, kaçan ruhunu zor tutuyordu. Sürükleniyordu, sanki. Kalmak istiyordu abisinin yanında; dağlara, güneşe, kuşlara komşu. Sözlerin büyüleyici etkisi altındaydı. Cehenneminden kaçıyor; Nietzsche'nin peşi sıra; aşağıdaki ölümler diyarından kaçışının bir şartı vardı, bu lirik feylesofun peşinden giderken arkasına, şehrine, evine taraf bakmayacaktı. Baktıkça ikilemi artıyordu, nefesi kesiliyordu. Cehennemin yanık izleri görülmüyordu gözlerinde, yüreğinde. Ve aşağıya bir daha baktı; evine, çocuklarına. Ellerini bıraktı Nietzsche'nin.

— Ben gidiyorum Abi. Nedense bir yorgunluk çöktü üzerine. Hadi karanlık olmadan eve gidelim, dedi.

Sözleri yeni ayılmış birisinden çıkan sözler gibi dökülüyordu. Gözleri yarı baygındı. Bir çaresizlik vardı yüzünde. Bu sefer abisine karşı değil, kendisine karşı. Karşısındaki denizin bu son dalgasına karşı, nefesini iyice tutarak, kafasını kaldırdı;

— Ben gidiyorum, ne zaman geleceksin?

Nietzsche:

— Aşağılara ineceğim şimdi. Yeterince soludum buradaki havayı. Cığerlerim yaz havasıyla doldu. Şehrın havasına bir süre dayanır.

Gözlerindeki derin bakışları, şehri süzüyordu. Yüzünde hafif bir tebessüm, kaşlarında hafif bir gerilme vardı. Saçı sakalı birbirine karışmıştı. Parmaklarıyla alt dudağından sarkan bıyıklarını tanyordu. Dudaklarından dökülen, rüzgârın getirdiği aşıl原因cı tohumlar gibi, kulaklarında titreyerek zihninde can buluyordu Elizabeth'in; "Bin yıllık uykusundan uyanan volkanik dağdan püsküren lavlar nasıl ki kül ederek giderse her şeyi, sonrasında verimli, bereketli topraklara dönüştürüyorsa".

Dolambaçlı patikayı³² takip ederek aşağıya, Saint Moritz'e doğru yol aldılar. Silvaplanersee'nin kuzeybatısındaki patikadan yürüyorlardı. Nietzsche'nin yüzünde, en çok da gözlerinde bir enerji vardı, ama yürüyüşünde bir yorgunluk gözlemleniyordu. O zihniyle, düşünüyse, felsefesiyle yürüyordu, bedeni çaresizce eşlik ediyordu sadece. Ne kadar dayanır bu ruha bu beden, bilinmez.

Güneş, paralellik kazanmıştı dağların sırtıyla. Dağlarından çekiliyordu, buzullar yavaş yavaş aldığı ısıyı geri veriyordu. Kartallar uçuşumlarına, aylar mağaralarına.

³² Patika, doğanın kendi açtığı yoldur. İnsanlar tarafından açılmış yollara, tünellere benzemez. Dolambaçlı olması felsefesine uyan bir yandır. Dolambaçlı yol yılanın hareketini izler. Şöyle der: "Bizler doğruya varmak için de olsa dolambaçlı yolları seçeriz gene de", Friedrich Nietzsche, *Ecce Homo, A.g.e.*, s. 52.

Nietzsche'nin alnından burun kıvrımlarına doğru bir iki damla ter aktı, bıyıkların üstünden usulca susayan dudaklarına kaydı. Dudağı ıslanır gibi oldu. Güneş, karanlığın ipini kendisine bağlamış, şehrin üstüne bir örtü gibi çekmek üzereydi. Beş saati bulmuştu bu uzun yürüyüş. Kurbağaların aynı ses tonundan vıraklamaları duyuldu. Hafif bir gülümseme belirdi Nietzsche'nin yüzünde:

— Kasabaya geldik nihayet. Vıraklamalar daha bir duyuldu.

Elizabeth, bahçe kapısındaki sürgüyü eliyle yukarı kaldırdı, bahçe kapısından içeri girdiler. Evin kapısına iki kere vurdu. Oğlu Antonia kapıyı açtı. Nietzsche'yi görünce hemen orada sarıldı. Nietzsche, eliyle başını okşayarak:

— Nasılsın?

Diye sordu. O anda evin reisi geldi, Elizabeth'in kocası Bernhard Förster:

— Hoş geldin. Friedrich, yorgun görünüyorsun. Korkutun bizi. Tüm kasabaya haber salacaktık nerdeyse seni bulmak için. Bir gülümsemeyle söylemişti bunu. Nietzsche, benzer bir tavırla:

— Kilisenin kulesine çık da benim geldiğimi kasabaya haber ver, dedi. Sonra:

— Eğer ayak seslerimi duymadırlarsa tabii, diye de ekledi.

Damadı düşünecekmiş gibi yaptı fakat,

— Açsın şimdi. Hadi yemeğe. Masaya geçelim.

Nietzsche:

— O kadar aç değilim. Biraz yiyebilirim. Dedikten sonra yemeğe oturdular...

Nietzsche, perdesi yarı çekilmiş, ayın loş ışığı ile aydınlatıldığı odada uyuyordu. Kuledeki çanın vuruşuyla uyandı. Saat beşti. Her zaman horozun şafak kızılığındaki ötüşüyle uyanırdı oysa. Enerjik kalktığı söylenemezdi, çok nadirdir. Pencereyi açtı, nefes almak istiyordu. Üstünü giyinip dışarı çıktı. Tan kızılığı vardı. Kümes tarafına bakındı. Horozun ötüşü hafiften gülümsemesine neden oldu. Antonia, uykusu kaçmış olmalı ki, Nietzsche'nin yanında soluğu aldı. Nietzsche'ye:

— Neye bakıyorsun?

Nietzsche:

— Tan kızılığına. Günün ağarması yani.

Antonia:

— Güneş doğacak birazdan. Sadece bu değil mi?

Nietzsche:

— Hayır, yani evet.

Antonia:

— Ne?

Nietzsche:

— Evet, güneş doğacak ama henüz doğmadı, batışından zaman geçti bu yana. Kurt uyudu, kuş uyudu, ağaçlar uyudu, rüzgâr uyudu, yıldızlar görücüye çıktı, ay kadınımsı bakışıyla bulutların arkasından geçti gitti, İnsanlar uyudu gün

boyunca tüm eğilmeleriyle, yakarılarıyla sadece yarasalar dışarda. Güçlü olan daha bir güçlü olmak için, zayıf olansa daha bir korkuyla uyanmak üzere. Güneş herkese adil doğar oysa; herkese bir ve aynı.

Horozun tekrar ötüşüyle gözleri biraz daha açıldı. Antonia'nın dikkatinden kaçmadı sabahki bu nihilist vaazın gölgesinde. Annem senin hep sabah erkenden horozun ötüşüyle kalktığını söyler; dedi ve gülümseyerek ekledi:

— Babam şey der, bir an için duraksadı ama söylemekten kendini geri çekmedi. Horozun tan kızılığındaki ilk ötüşünde Nietzsche çıkar, sonraki ötüşünde tavuklar. Pişmanlığı yüzünde okunuyordu, hata yaptığını zannederek ve bunu telafi etme duygusuyla:

— Sahi horozlar hep bu vakitte mi öter? diye sordu.

Nietzsche:

— O tan kızılığının habercisi. Aynen güneş gibidir. O, Güneşin saatidir. “Ölçülerini aşamaz”.³³ Paslanmaz, her gün yeni bir ötüşle doğayı uyandırır güneşi gibi, her gün yeni. Çan sesine inat. Tüm denizlere, göllere, dağlara. Her şeyin sahibi, bu yanıp sönen ateş. Aslında insanlar onun tekrar doğacağından umutla uyurlar; gök milyonlarca yıldızıyla onu bekler gecesine, ayın dönüşümleri. Doğa onda gizlenir, onda görünür. Ve gün ortası kısalan, gün batımı uzayan insan gölgeleri onda var olur. Ayaklar onda uzanır, onda kısalır. Rüyalarımızın gerçek sebebi.

³³ Ölçü kavramı üzerine geniş bilgi için bkz. W.K.C. Guthrie, *Yunan Felsefe Tarihi –I*, çev. Ergün Akça, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2011, s. 472.

Her yolculuk Güneşe doğru olandır. Bir çocuğu sallar gibi sallar aslında bizi etrafında, gecesinde gündüzünde, her mevsiminde. Rüzgâr onda soluklanır, onda fırtınalıdır. Hangi ağacı devireceğini ondan sorar. Ağaçlar onda yeşillenir, onda kurur, onda sararır, düşer. Düştüğçe toprak olur sonra suya dönüşür gökte. Yanardağlar onu kutsar; ilkin sıvı sonra soğuyup katılaşır ve taş olur.³⁴

Antonia:

— Bu tan kızılığını kuzey ya da güney kutbunda izlemek daha iyi olurdu değil mi. Tan kızılığı uzun sürerdi.

Nietzsche:

— Evet. Tan kızılığı uzun sürerdi, tüm beyazlığın üzerine, güneş buzullarda serinlerdi böylece. Onları eritmeden. Soğuk ve sıcak bir ve aynı. Bu “gizli uyumdur”. Kutuplara gitmek lazım. İçimizdeki sıcaklığın keşfi için üşümek lazım buzullarda. Koro misali, ne vıraklayan kurbağayı ne de vızıldaayan sinekleri görürsün yükseklerde. Bunlar bataklıkta bulunur. Kartallar sinek avlamaz değil mi?

Kümeden çıkan tavukların gıt gıt gıdak sesiyle Elizabeth’in sesi aynı anda duyuldu.

— Hadi, içeri girin. Hasta olacaksınız.

Nietzsche Antonia’ya:

— Sen gir içeri. Sonra gelirim.

Elizabeth yanındaydı Nietzsche’nin:

³⁴ Herakleitos’un “ateşin dönüşümlerinde” izlediği metodu kullandım.

— Rahat uyuyabildin mi?

Nietzsche:

— Biraz.

Elizabeth:

— Bir duş alsaydın, kaç gündür ormandasın. Kendine gelirsin.

Nietzsche yıkanmayı sevmezdi. Elizabeth'e dönerek:

— Eve gideceğim. Gast gelirse oraya gelmesini söylersin.

Elizabeth:

— Hastasın, öksürüğün henüz geçmedi. Birkaç gün daha kal. Sonra zaten tutamayız seni.

Nietzsche:

— Yo yo. Eve gideceğim. Yarın da üniversiteye.

Elizabeth:

— Gast söylemişti. Üniversite senden rahatsızmış. Orada çalışmandan yani.

Nietzsche:

— Evet, hapishane yönetimi benden biraz rahatsız. Mahkûmları etkilediğimi, onların özgürlüklerini sağlayacağımdan korkuyorlar.

Elizabeth:

— Sen de fazla uğraşma. Güzel bir işin var. Kaybedersen sana yazık olur, sendeki bilgiye yazık olur. Sen üniversitede olmalısın; dağda değil, buzullarda değil.

İkisi de güneşe gözlerini çevirmişti. Güneşin doğup yükseldiği yere.

Fırsat bu fırsattır diye sessizce düşünen Bernhard Förster, Nietzsche'ye dönerek:

— Sevgili Friedrich, insan nasıl yaşamalı? Hani bilirsin, insanın yaşadığı çağ neyse insan onu yaşıyor, ne düşünüyor-sun?

Bu soruyu, sanki Nietzsche'yi bir daha bulamayacakmış hissiyle sormuştu.

Nietzsche:

— “Nasıl” ve soru ekini kaldırmalısın. Geriye, insanla yaşam kalır. Ve çağ diye bir şey yok, tarih biliminin son uydurmalarından. Her şey akar ve durmaz. Durmayan bir şeyin durağı yoktur. Önce tarihi ayırdılar İsa'dan önce ve sonra. Bunun için de bedel büyük olmalıydı. İsa'ya ödettiler. Çarmıhı yeni sembolleri oldu. Zamanı, doğayı, tarihi, insanı, tanrıyı böldüler. Zaman çağlara sığmadı, yıllara mahkûm ettiler; insana biçtikleri bu cezayı az görüp aylara, günlere, saatlere ve nihayet dakikalara böldüler. Oysa hiçbir şey bölünmez, güç bölünmez. Her şey değişir. Bilmezler ki nehirler denizlere dar boğazlardan geçip okyanuslara akar. Başı sonu bir olan küreye; kuzey, güney, doğu, batı diye yön verdiler. Birisini sömürgeciliğe diğerini sömürmeye, batıyı materyalizme; doğuyu idealizme gömdüler. Oysa yön yoktur. Kuşlar yolu kanat çarparak geçerler. Yeryüzüyle yetinmeyip gökyüzünü böldüler hava sahası diye, olmadı denizleri böldüler, deniz sahası. Savaşmak için böldüler. Yaşam sürekli bir akış-

tır oysa. Denizlerin hiçbir dalgası ne ilk ne de sondur. Rüzgâr sınır tanımaz. Güneş balçıkla sıvanmaz. İnsanları böldüler zengin fakir, iyi kötü, soylu soysuz. Gücü yönetsel olarak da böldüler, monarşi, oligarşi, aristokrasi, demokrasi ve en son anarşizm. Tanrıyı böldüler; yer, gök, su, savaş, ateş diye. Oysa tanrı bölünmez. Güç bölünmez. Ne kadar böldülerse o kadar yabancılaştılar güce. Bölmeyi çok sevdiler. Marx, tarihin ekonomik determinist yorumuyla kapitalizme savaş açtı, sadece sınıfların yerlerini değıştirdi. Ve güce tarihsel diyalektik materyalist felsefeyle yabancılaştı.³⁵ Varoluşu böldüler. Kimisi ruha; Sokrates, Platon, René Descartes, Georg Wilhelm Friedrich Hegel gibi; kimisi duyulara, maddeye; David Hume, Demokritos, Thomas Hobbes, John Locke, J.O. La Mettrie, Karl Marx... En sonunda çaresizliğin dışavurumu olan anarşizm gibi. Bir o yana bir bu yana sallandılar. Oysa güç bölünmez. Güç ait olmaz. Sadece vardır. Pusulayı keşfettiler. Oysa gücün pusulası yoktur; eser, uçar, yüzer ve yaşar. Güç, eski insanda hep araç oldu, üstinsanın ise kendisi olacak. Güç son insanını kurban vermeyecek.

Ben gidiyorum deyip bahçe kapısına yöneldi. O sırada Antonia'nın:

— Dayı gidecek misin, değışine Nietzsche, sadece başını çevirerek başparmağıyla her şey yolunda anlamında işaret yaptı. Düşünmekten yorgun düşen gözleriyle göz kırpm hareketi yaparak bahçe kapısından çıktı. Bu Nietzsche'nin hoşlandığı beden hareketleriydi.

³⁵ Yabancılaşma, Marx'ın en önemli kavramlarından birisidir. Karl Marx'ı kendi kavramıyla vurma çalışması.

Bernhard Förster:

— Gitti değil mi?

Elizabeth:

— Evet, yarın üniversiteye gidecek. Eve gidecek şimdi.

Bernhard Förster:

— Sonra da dağlara, buzullara. Sana bir şey söyleyeyim Elizabeth. O kendini arıyor. Bizim bu kahvaltımız bile onu sıkıyor; dikdörtgen masa, oturma düzeni, uyuma saatleri, çan sesleri.

Elizabeth:

— Gittikçe yalnızlaşıyor. Dağlara buzullara daha çok yaklaşıyor. Bu beni korkutuyor. Yemiyor, içmiyor, zayıf düşüyor. Çok tuhaf! Bir gün bana, “Hastalık bana ilaç gibi geliyor”,³⁶ dedi. Neden diye sorduğumda ise “Kendime daha çok yöneliyorum, kendimi daha çok keşfediyorum, iyileşme arzusu duyuyorum, gücü tekrar istiyorum o zaman. Bu, be-

³⁶ Friedrich Nietzsche, *Ecce Homo*, A.g.e., ss. 14-15. “Bir hasta gözüyle daha sağlam kavramlara, değerlere bakmak, sonra da tersine serpilten hayatın doluluğu ve kendine güveni içinde aşağıya, decadense içgüdüünün gizli çalışmasına bakma...”, “Cenova’da geçirdiğim ilk kış, aşırı bir kansızlığın kas erimesinin nerdeyse gerektirdiği o tatlılık, o özleşme *Tan Kızılığı*’nı doğurdu”. Bu düşünce, çoğu düşüncede olduğu gibi (Herakleitos, *Fragmanlar*, A.g.e., s. 259). “Hastalık sağlığı iyi ve hoş kılar; açlık tokluğu, yorgunluk dinlenmeyi” biçiminde felsefi anlamını bulur. Aynı şekilde Taoculuğun kurucusu Lao Tzu ise, “Zorluk ve kolaylık birbirini tamamlar” der. Bunların hepsine, “gücün dönüşümleri” dersek yerinde olur.

nim o acıların içerisinde açan çiçeğim oluyor”, dedi. Kafasında sürekli bir şeyler dönüyor, adını koyamadığı bir şeyler. Bulmaya çalıştığı. Tam olarak anlamış değilim. Hayırlısı. Gerçi orada, yani dağda özgür olduğunu, daha yukarılara tırmanmanın kendisini daha da özgürleştireceğini söylemişti. O kaçmak istiyor.

Bernhard Förster:

— Ne?

Elizabeth:

— Kaçmak istiyor. Bildiğimiz her şeyden. Doğru olduğunu bildiğimiz her şeyden; iyi, kötü, güzel tüm değerlerden; tüm sosyal ilişkilerden, tanrı ile insan arası ilişkiden, baba ile oğul arası ilişkiden. O her şeyden kaçmak istiyor. Ama kaçmak isterken sanki geride bir şeyler bırakmış hissini de taşıyor.

Bernhard Förster:

— Nuh gibi bir gemi yaparsa insanları da bu kendisi gibi düşünenleri de, neydi sahi üstinsan mıydı, bu gemiye alırsa Alp Dağlarına götürürse hiç şaşmam.

Elizabeth hüzünlenmişti. Kocasını devam etti.

— Merak ediyorum doğrusu. Bizi de o gemiye alır mı? Beni almaz herhalde, seni?

Elizabeth:

— Önce çocukları alır. Yeni doğmuş tüm çocukları; hatta önce hamileleri. Onun gemisinin oturacağı dağın orta ve alt

yamaçları yemyeşil, üstü karlarla kaplı bir dağ olacak. Ve orda doğmamış çocuklara don biçilmez. Antonia'ya iyi bakacağını eminim.

Elizabeth, en son sözünü gülmeden söyleyebilmişti; ama gülümsemesi gözden kaçmadı.

Antonia, adının geçmesi üzerine hemen söze giriverdi:

— Ne? Dayım bir gemi mi yapacak. Ne zaman?

Elizabeth:

— Hayır, Antonia! Ne gemisi! Öylesine konuşuyoruz işte.

Bernhard Förster iyice anlamak niyetindeydi:

— Çocukları temiz biliyor, bizleri ise kirli. Doğru söyle Elizabeth, öyle değil mi?

Elizabeth:

— Yeniden yaratmaktan, yeniden varoluştan söz ediyordu. Gözlerinden ateş fişkırlıyordu sanki. Buzullara, rüzgâra, kuşlara, bulutlara konuşuyordu sanki. Sadece bir fiziksel kaçış değil, bir psikolojik kaçış.

Bernhard Förster:

— İntihara adım adım yaklaşan birisi gibi sanki.

Elizabeth:

— Ağzından yel alsın. O bir filoloji profesörü. “O, sadece” bir an durakladı ve son derece emin bir tavırla zor bir problemin cevabını bulmuş gibi, her nedense bir anda aklına geliveren şu kelimelerle, hedefini on ikiden vuran bir ok gibi, “sade-

ce bir *filozof*, dedi. Tüm vücudu o anda kilitlenmişti; sadece dudakları hareket ediyordu:

— Evet, o bir filozof. Kendi felsefesinde düşünen, yazan değil; yaşamak isteyen. Kendi felsefe denizindeki dalgalarla boğuşuyor, kendisini kıyıya atacak olan dalgalarla. O bizlerden çok uzakta, bunu biliyorum, dedi.

İçerdeki hava öyle bir duruma geldi ki Antonia bile annesini hiç bu halde görmemişti. Can kulağıyla gözlerindeki sevinci gizlemeyerek heyecanlı bir ruhla dinliyordu. Elizabeth, sadece abisine değil, aynı zamanda abisinin felsefesine de bu kadar sahip çıktığını belki o ana kadar kendisi de farkına varmamıştı. Kocasının yüzüne bakarak:

— İntihara sürüklenmiş bir tarihten, toplumdan en son o tarihten gelmeyenler, o toplumda yaşamayanlar intihar eder, dedi.

Bu sözlerini yumruk halini alan elleri ve kartalın keskin bakışlarını andıran gözleri eşliğinde şöyle sürdürdü:

— Toplumların tarihi, intiharların tarihidir. Sokrates'i İsa'yı, Bruno'yu, Thomas More'u biliyorsun. Galileo köşesinden döndü. O ölümlerin hepsi toplum intiharından başka bir şey değildir. Hepsi kurbanların nasıl öldürüldüğünü, kimi zaman alkışlarla kimi zaman ağlayarak, acıyarak izlediler. Hele o on altıncı yüzyıl değirmencisi yok mu?

Bernhard Förster:

— Beni yanlış anladın, ama Friedrich'in de kardeşi olduğun o kadar açık ki. O gün, dağa gittiğin gün, bir gece abinle kalsaydın, eminim sabahın her zamanki sabahın olmazdı.

Yıldızları sayıklar dururdun. Demekle yetindi. Gururundan bir şeyler kaybetmiş gibiydi sanki o anda.

* * * * *

Antonia annesine:

— Okul dönüşü dayıma gideceğim.

Annesi Elizabeth:

— Dayınla beraber gelirsin. Yemeğe çağırıyor, dersin.

Antonia:

— Peki.

Antonia büyük bir heyecanla –ki dayısından çok etkileniyordu, dayısının konuşma biçiminden, gözlerinden, yaşama biçiminden etkileniyordu– kapıyı iki üç kez vurdu. Nietzsche’nin “gel” sesiyle girdi içeriye. Kapı içerden sürgülenmemiştir; Antonia kendi evleriyle karşılaştırdı, birden:

— Dayı kapıyı neden sürgülemiyorsun. Annem hep der sürgüleyeceksin diye.

Nietzsche, yine her zamanki tebessümüyle elinden tutarak:

— Biz hep böyle alıştırılıyoruz. Evlerimiz bize hep bir kale gibi gözüktü. İçinde yaşadığımız şehirlerimiz, ülkelerimiz de öyle. Kalenin kapısını herkes açamaz. Basel’de kaldığım evin hemen yakınındaki Spalentor’u bilirsin. Şehrin giriş kapısıdır o. Bir de ahşaptan kazık kapısı var. Gerçi hiç geçmedim içinden. Ya sağından ya da solundan geçtim. Hırsızın alabileceği kadar malım yok benim. Bir parça ekmek ve pey-

nirim var. Onu da alırsa afiyet olsun derim. Unutma hiçbir şeyi olmayanlar hiçbir şeyden korkmaz. Bir de yazdığım ve okuduğum kitaplarım var. Ha onlardan çalarsa mutlu da olabilirim.

Antonia anlar gibi başını salladı.

— Akşamleyin bize gidiyoruz, annem yemeğe çağırdı.

Nietzsche:

— Bugün olmaz, çalışmam lazım. Başka bir gün uğrarım.

Antonia:

— Söz ver Dayı?

Nietzsche:

— Söz veremem. Çünkü söz vermek³⁷ yanlış bir şey Antonia. Söz mutlaka yerine getirmen gereken bir şey. Hem kendimi hem de seni bağlamış olurum. Ben ve sen yok oluyoruz, sadece söz var olmuş oluyor. Oysa ben varım ve sen varsın değil mi? Bu yüzden sana ne diyorum, gelirim. Tamam mı?

— Peki.

Antonia eve doğru gitti. Nietzsche ise, akşamın geç saatlerine kadar kartal tüyü kalemi ile *Güç İstenci* yazın çalışma-

³⁷ Söz vermenin yanlışlığını, Kant'ın söz vermek ve sözünde durmayı ödev ahlakı olarak, yani aklın ve özgürlüğün zorunlu bir istemi olarak gören anlayışına karşı dile getirdim. Immanuel Kant, *Ahlak Metafizikinin Temellendirilmesi* isimli eserinde, bunu temellendirmeye çalışır. Nietzsche de buna felsefi temelde karşıydı.

sına devam etti. Ertesi günün ikinci vaktinde Silsersee Gölü'nün kuzey kıyısında bir süre yalnız yürüdükten sonra kız kardeşi Elizabeth'in evine gelir. Elizabeth bahçedeydi:

— Hoş geldin Abi! Biz de ne zaman gelecek diye meraklandık. Nerden geliyorsun?

Nietzsche:

— Yürüyüşten.

Elizabeth:

— Yoruldun mu peki?

Nietzsche:

— Biraz.

Elizabeth:

— Hadi gel içeri geçelim. Yemeğe başlayacaktım iyi ki geldin.

İçerde, Antonia elindeki resim kitabıyla “Hoş geldin Dayı” dedi. Nietzsche içeri girdiğinde Bernhard Förster elindeki kitabıyla selam verdi, başını biraz eğerek. Nietzsche ise selama karşılık sadece gülümsedi. Başıyla asla eğilmezdi. Artık düşünceli duruşu eskisi gibi dikkat çekmiyor. Förster okuduğu *Komünist Manifesto*'yu masaya bırakarak:

— Senin ne düşündüğünü merak ediyordum ben de. Marx sosyalizmi müjdeliyor. Gittikçe de yayılıyor; üniversite öğrencisinden fabrikada çalışan işçiye, tarladaki çiftçiye kadar. Kapitalizmin sosyalizmi doğuracağını söylüyor. Tüm Avrupa'da Marx'ın rüzgârı esiyor. Ne diyorsun?

Elizabeth, elindeki bir fincan sütle karıştırılmış kakaoyu abisine uzatarak:

— Yemeğe daha bir saat var. Acıkmışsındır şimdi, iç.

Nietzsche, sütlü kakaoyu alıp yudumladıktan sonra Förster'e dönerek:

— Platon zincirinin son halkası. Ah! Bu yasa koyucular yok mu?³⁸ İki bin yıldır hâlâ insanların o mağarada yaşadıklarını, “zincirlerinden”³⁹ kurtulamadıklarını düşünüyorlar. Nihilizmin nehrinde sadece ayak topuğundan ıslanmayan Prodhon'un mülkünün hırsızlarını yakalamaya çalışıyor. Bütün

³⁸ Yasa koyucu olarak Platon'u –ki Platon'un *Nomia'sı* tamamen bir yasa kitabıdır– bağlarındaki üzüm taneleri kadar, yaşayan insan sayısı kadar. Kant ve tüm dinsel ve dinsel olmayan doktrinlerin sahiplerine “yasa koyucular” der.

³⁹ Platon, mağara alegorisinde, mağaradakilerin boyunlarından zincire vurulduğunu ve bu yüzden arkalarındaki ateşi göremediklerini, yansımaları gerçek varlıklar olarak algıladıklarını ifade eder. Bu insanların zincirlerden kurtulması gerektiğini, kurtulmadıkları sürece, ne arkada yanan ateşi görecekler ne de gölgelerin asıllar olmadığını anlayacaklar. Oysa asıl varlık alanı, idealar âlemidir şeklindeki düşüncesini *Devlet* adlı kitabında serimler. Marx, *Komünist Manifesto*'da “Dünyanın bütün işçileri birleşiniz. Zincirlerinizden başka kaybedecek bir şeyiniz yok. Oysa kazanacağınız bir dünya vardır”, şiarını söyler. Zincir kelimesini Platon ve Marx'ta ortak bir kavram olarak almamın nedeni budur. Yine aynı çerçevede, Platon gölgeleri kullanırken Marx, buğulu gözlük, yabancılaşma kavramlarını kullanır. Nasıl Platon, insanın erdem bilgisine doğuştan sahip olduğunu, ama koşullardan dolayı unuttuğunu ve bunun öğretilmesiyle hatırlanabileceğini böylece mutlak iyiye ulaşabileceğimizi söylüyorsa Marx da işçilerin işçi sınıfı ideolojisine ulaşmalarıyla yabancılaşmadan kurtulup özlerine döneceğini söyler.

dünya işçileriyle. Salt ahlaki ödev duygusunun salt tarihsel-toplumsal ödev bilincine dönüşümünden başka bir şey değil. Kendisi gücü sosyalizmin zincirine bağladığından haberi yok. Güç hırsızları hepsi. Beşinci büyük “hapishane”yi⁴⁰ beşinci büyük örümcek ağını⁴¹ kurmak istiyor. Güç hırsızlarının ekmeğine yağ sürmekten başka bir şey değil yazdıkları, düşündükleri. İşçi sınıfı devrimiyle gerçekleşmesi öngörülen komünist yaşamla içinde taşıdığı devrimci-duygusal-hümanist

⁴⁰ “Hapishane”, Nietzsche’nin septik temelli düşüncesinin bariz örneğidir. Ona göre duyularımızın alanı hapishane duvarlarının alanı kadardır. Nasıl ki bu duvarlar mahkûmlar için gözün, kulağın sınıırıysa duvar dışındaki “özgür insanların” da birer ufuk çizgisi vardır. Bu duyusal-duygusal alan çizgisidir. Nietzsche derki (Friedrich Nietzsche, *Tan Kızıllığı*, çev. Özden Saatçi, Say Yayınları, İstanbul, 2009, s. 95), “Biz bu ufuklara göre dünyayı ölçeriz. Bu ölçümü duyumsama olarak niteleriz. Aslında bunların hepsi bir yanılgıdır”.

⁴¹ Beşinci büyük örümcek ağını ise yine adı geçen eserin aynı sayfası “Biz, örümcekler ağımızın içindeyiz ve bunun içinde yakaladıklarımız da ağımıza o an takılandan başka bir şey değildir” der. Bu çerçevede Marx’ın diyalektik materyalist tarih anlayışı bir örümcek ağından, bir hapishane duvarından farksızdır. İlkel komünal toplumdaki köleci topluma, feodal toplumdaki kapitalist topluma ve buradan da Hegel’in idealist “akıl dolu” kuramını, güya ayakları üzerine oturttukları, yani yeni bir örümcek ağıyla örerek, bu sefer ağı üretim araçları sahibi olan azınlık değil kölece bir yaşam süren işçiler örecektir. Ve ağına artık çoğunlukta olan mülksüzler değil; azınlıkta olan mülk sahipleri takılacaktır. Çerçeveyi bu şekilde, Nietzsche felsefesi açısından, kurmakta bir yanlış olmasa gerek. Marx, çatışmacı yaşam anlayışını –ki Nietzsche’nin de beslendiği kaynak kişi olan– Herakleitos’un diyalektiği üzerine kurar. Herakleitos olmasaydı Hegel olmazdı; Hegel olmasaydı Marx olmayacaktı. Ve Herakleitos olmasaydı Nietzsche de olmayacaktı.

ruhla tüm tarih için doğru kabul ettiği bu metodolojik duruşuna son verir. Onun da gözlükleri o devrimci duygusal tarih bilinciyle buğulandı. Ama bu hapishanenin işçileri, artık bu hapishanenin mahkûmları değil duvar örücüleri olacak ve Mısır piramitlerinde olduğu gibi firavun mezar bekleyicileri olacak. Oysa “Biri öbürünün ölümünü yaşar, yaşamını ölür. Ateş havanın; hava ateşin ölümünü yaşar”.⁴² Güç, devredilemez. Özgürlük örgütlenemez. Özgürlük gelecek adına feda edilemez. Özgürlük putlaştırılmaz. İnsanlar hedefe sürüklenemez. Güç, hedefte sıkılır, bilinçaltı mağarasına itilir.

Nietzsche, B. Förster’in bu tür konuları konuşmayı sevdiğini, kendisini tartışmanın bir ucunda görmeyi onu mutlu ettiğini, ruhunun bundan okşandığını sezdiği an:

— Bu konuyu kapatalım! Hiçbir kitap, hiçbir kişi üzerinde fazla durulacak kadar önemli olmamalı, dedi.

Förster, yüzünde bir gerginlik hissetti.

Nietzsche, Antonia ya dönerek:

— Resim kitabında neler var?

Antonia:

— Hayvanlar.

Nietzsche, “Beraber bakalım” deyip biraz da sıkılmışlığını, yorgunluğunu üzerinden atmak istercesine:

— Hangisinden başlayalım?

Antonia:

⁴² Herakleitos, *Kırık Taşlar*, çev. Alova, Can Yayınları, 2012, s. 50.

— Farketmez. Hepsi hayvan resmi zaten.

Nietzsche:

— Ama bazı hayvanlar, bazı hayvanlara benzemez. Bazı insanların bazı insanlara benzemediği gibi. Köpek gibi tüyleri okşandığında ne dalkavuk insanlar bilirim. Kurbağalar gibi koro biçiminde kendisine öğretilen şarkıları, sözleri, bilimleri, öğütleri vıraklayan insanlar. Önce şu çilekeş tarihin çilekeş hayvanından başlayalım. Keçi. ‘Günah keçisi’ diyorlar.

Antonia:

— Nasıl yani?

Nietzsche:

— Keçi hep şeytanla çağrıştırılmıştır. Koyun meleklerle. Keçi kolayca yakalanabilecek bir hayvan değildir. Yaramazdır biraz. İnatçıdır da. Koyun gibi değil yani. Hele dağ keçisi vardır, kayalıkları öyle bir kullanır ki aklın şaşar; ama bu kurnaz, inatçı çevik hayvanın cezalandırılması lazım. Koyun gibi uysal olmayışından, ağır olmayışından, yerinde durmayışından, kayalıklara tırmanmasından. Toplumun yeni kuralları için pek iyi bir model değil. Bu olsa olsa günahın keçisi olmalı. Koyun ise uysallığından bir melek olarak ödüllendirilmeli. İşte iyinin ve kötünün kaynağı budur.

Günah keçisini, tüm günahları üzerine yükleyip gönderirler. Kızgın çöle. Bu günah keçisini tekrar yüklenen yüküyle beraber şehre getirmek lazım. Öyle ki toplumlar, krallar, yerleşik unsurlar, İsa’ya çarmıhı yüklediler ve kendisine taşıttılar; keçiye de günahları yükleyip çöle sürdüler. Tarih budur!! Tarih hep kendisine kurban arar; kahraman aradığı gibi. İlk

kanunu yapanı, ilk yazıyı bulanı, ilk takvimi, ilk pusulayı bulanı, ilk evi yapanı, ilk parayı bastıranı; o ilkleri sürmeli çöle, keçiyi değil. Ne mutlu ilk ateşi bulana. Bu günah keçisi, yılan ve aslan koruyuculuğunda tekrar geri dönse, şehre girdiği vakit tüm insanlar kapılarını kapatacaklar, bir hayalet şehrine dönecek. Hâlbuki şehrin yüklediği günahından başka hiçbir günahı yoktur keçinin. Keçi onlara ait olan bu günahları orta yere serse ne olur, kimse sahiplenmez günahını. En günahsız olan eline bir taş alıp da vuramaz. Meryem Ana hariç! Çünkü günahsız kimse yoktur. Ama yeni günahlar için bula bula keçiyi buldular. Ve keçileri öyle beslediler ki sütünden, kılından, etinden olabildiğince yararlandılar. Sütü ve eti az olanı ise çöle sürüklediler, yani anlayacağın Antonia, keçiler var oldukça bunlar günah işlemeye devam edecekler. Aslında keçiye günah yükleyip gönderen kim varsa onları çöle göndermek lazım.⁴³

Antonia diğer yaprağı açar ve yılanı gösterir.

Nietzsche:

— Yılan, Âdem'e Havva'ya tanrının cennetinde yasakladığı meyveden yemesini söyledi, insanın ölümsüzlüğüydü aslında bu meyve. “Bengi dönüştü”. Varoluş böylece başladı. Ve insan, o meyveden yemediği sürece çıplak olduğunun bilincine asla varmayacaktı. Tanrı bu sırrın ortaya çıkmasından dolayı da yılanı, “Bu yaptığından ötürü bütün evcil ve yaba-

⁴³ Hristiyanlığa karşı yasanın 5. maddesine gönderme yaptım: “Rahibi kanun kaçağı ilan etmeli, açlığa mahkûm etmeli, bir tür çöle göndermeli”, Friedrich Nietzsche, *Deccal, A.g.e.*, s. 101.

nıl hayvanların en lanetlisi sen olacaksın”⁴⁴ biçiminde cezalandırdı. Tanrılardan ateşi çalan Prometheus gibi.

Antonia:

— Yılan olmasaydı biz var olmayacaktık. Öyle mi?

Nietzsche:

— Aynen. Aslında tüm yasaklar için bunun gibi kulağı-mıza fısıldayan yılanlar lazım. Neyin iyi, neyin kötü olduğunu bilmemiz için. Âdem ve Havva da çıplaklık bilincine bu şekilde varmadılar mı? Ve insanlar, yılan kendisine doğru bilgi verdi diye o gün bugün yılanın başını ezmeye çalışıyorlar. Hani derler ya hep “Yılanın başı küçükken ezeceksin” işte tüm hikâye bu.

Antonia:

— Ben bu yılanı sevdim. Değil ceza, ödül vermek lazım aslında.

Nietzsche:

— Öyle bir ödül vermeli ki gök ve yerdeki tüm hayvanlar bunu şaşkınlıkla izlemeli. En lanetlisinden en görkemlisine doğru bir ödül olmalı. Öyle ki hayvanlar içgüdülerinden boşalmalı, bu zaferi kutlamalı. En doğru bilinenin tam karşısı; kartalın boynunda asılı, göklerde uçmalı.

Nietzsche, gözlerine baktı Antonia’nın ve şöyle dedi;

— Yasak olan ne varsa yılan gibi sokulmak lazım, yasaklar çiğnenmek içindir.

⁴⁴ Tevrat-Yaratılış, 3:14

Horoz resmi açılmıştı ki Elizabeth'in:

— Yemekler hazır. Hadi bakalım. Hayvanlar bir yere kaçmıyor! Sonra devam edersiniz. Çorbalar soğumasın!

Yemek masasında üç kâse çorbayı gören B. Förster:

— Bir çorba eksik sanırım.

Elizabeth:

— Abim sevmez pek çorbayı. “Çorba Alman işi”, der. Eee ne yapalım, biz Almanlar içelim.

Nietzsche gülümseyerek onay verdi, Elizabeth'in bu sözüne. Biraz az pişmiş etten ve sulu patates yemeğinden yemeye başladı, az bir ekmek parçasıyla. Nietzsche'nin fazla unlu sebzeli yemeklerden, yağlı, hamurlu yiyeceklerden uzak durduğu, Förster'in gözünden kaçmamıştı. Elizabeth de buna dikkat ederek yemekleri hazırlamıştı. Förster, kendi kulağına, “Beslenmesi bile değişik, düşüncesi gibi”⁴⁵ demekten kendini alamadı. Elizabeth, yemeğin bitimine yakın ocakta pişen çayı demledi. Nietzsche, Antonia ile birlikte kanepeye oturdu. Antonia, keçi ve yılan resimli yapraklardan sonra diğer yaprakları daha bir duygulu, heyecanlı açmaya başladı:

— Bak, işte bu da horoz!

Nietzsche:

⁴⁵ Nietzsche beslenme, yer ve ikim ile düşünce arasında ilişki kurar. Şöyle der: “Alman düşüncesinin nereden geldiğini anlarsınız, bozuk bağırsaklardan... metabolizmanın hızı, düşünce ayaklarının çevikliğiyle doğru orantılıdır. Bir tür metabolizmadır, ‘düşünce’nin kendisi”, (Friedrich Nietzsche, *Ecce Homo, Deccal, A.g.e.*, s. 36).

— Güneşin habercisi, her gün yeni bir ötüşle doğayı uyandırır, güneşi gibi, her gün yeni. Çan sesine inat.

Nietzsche gözlerini hafifçe kısıarak:

— “Bu kuş dev tanyerinin kızarmasına karşı sesinin iddiasına giriyor. Ayağa kalkın insanlar, en dindar olana övgüler, şeytana lanetler, sonra tekrar tüm bedensel varlıkların dünyasını şafak ışıkları uyandığında uykuya yatırır; bol bol uyu ey insan, henüz zamanın çok”,⁴⁶ Zerdüşt böyle diyor işte.

Oysa insanlar, başta baban, onun sadece tavukları kümesinden çıkarmak için öttüğünü sanır.

Antonia, Nietzsche’nin bu sözüne güldü.

Bernhard Förster:

— Ne oldu, Antonia? Söyle biz de gülelim evlat!

Antonia:

— Dayım bana hayvanı anlatıyor da, demekle yetindi. Antonia Nietzsche’ye tekrar dönerek:

— Bu atsineği değil mi?

Nietzsche:

— Atsineği atları rahatsız eden, onları uykusundan uyandıran, onların bacaklarına yapışan bir sinektir. Sonra gülümsemi. Antonia’nın gözünden kaçmadı bu anlamlı gülümsemi.

Antonia:

⁴⁶ Zerdüşt, *Avesta Bölümler*, çev. Eshat Ayata, Kora Yayınları, İstanbul, 2011, s. 100.

— Neye gülümsedin, ne oldu?

Nietzsche:

— Milattan önce yaşanmış, kendini çok ama çok bilge zanneden, daha da ileri giderek hiçbir şey bilmediğini söyleyen bir filozof vardı. Horoz katili bir filozof işte anlayacağın.⁴⁷ Sokrates kendisine atsineği diyordu. İyi ki Zerdüşt zamanında yaşamadı. Yaşasaydı eminim Zerdüşt köpeklerini salardı üzerine.

Antonia:

— Zerdüşt horozları, köpekleri seviyor galiba. Sen de seviyorsun değil mi?

Nietzsche:

— Horozu severim ama köpeği değil.

Antonia:

— Neden?

Nietzsche:

— Horoz tan kızılığının habercisi, burada Zerdüşt'e katılırım. Çan sesinden daha iyi. Tamamıyla doğaya ait bir ses. Doğanın tan kızılığının habercisi. Uykularınızdan uyanın diyor. Güneş açacak diyor. Ama köpek farklı, sahibine tamamen bağlı. Hatta sahibi için ölür de. Gece gündüz bekçilik yapar. Sahibinin malına, canına. Sahibi neye saldırırsa o

⁴⁷ Sokrates ölüm hücresinde baldıran zehirini içtikten sonra son sözleri, "Askleipos'a bir horoz borçluyuz Kriton, parasını ödeyin"di.

da oraya saldırır ve tanımadıklarına havlarlar, tanıdıklarına da süt dökmüş kedi gibi bir miyavlamaları eksik!

Antonia:

— Horoz olmadan tavuk olur mu?

Nietzsche:

— Olmaz. Ama unutma! Tan kızılığını haber veren horozdur.

Antonia anında cevap verir:

— Ama bu sese anında cevap veren de tavuklar oluyor.

Nietzsche:

— Ama bir horoz tek başına on tavuğa bedeldir. Horozu öterken gördün mü? Göğsünü nasılda kabara kabara ötüyor ve ağzını göğe çevirerek. Düşünsene Güneş onda ses buluyor, Ay onda, yıldızlar onda. Ve tüm uyuyan hayvanlardan önce, o kalkıyor. Hepsine uyanın diyor.

Antonia:

— Zerdüşt kim?

Nietzsche:

— Zerdüşt iki bin beş yüz yıl önce yaşamış birisi. Ateşe değer veren biri. Hatta baharın gelişini ateş yakarak kutlar. Bu dinde de bir iyi var bir de kötü; her zamanki gibi.

Antonia:

— Sen bu dine inanıyor musun?

Nietzsche:

— Hayır. Ben hiçbir dine inanmıyorum.

Antonia:

— Hristiyanlığa da mı?

Nietzsche:

— Ona da.

— İyiye ve kötüye

Nietzsche:

— Ona da inanmıyorum.

— Sen neye inanıyorsun peki?

Nietzsche:

— Ben sadece gücü biliyorum.

Antoni:

— Krallar daha güçlü ise krallara mı inanırsın?

Nietzsche:

— Hayır. Güce boyun eğilmez. Güç, diz çöktürmez. Güç verilmez. Güç paylaşılmaz. Başka zaman anlatırım.

Antonia:

— Neden, “bir filozof” kendini, cümlesini yarıda bırakarak, şimdi hatırladım, geçen gün annem senin içinde aynı kelimeyi kullanmıştı, babamla tartışırken.

Nietzsche:

— Ne tartışılar diye sormayacağım bunu bil.

Antonia başını salladı ve merakını gizlemeden kaldığı yerden devam etti sorusuna:

— O “bir filozof” kendini neden atsineğine benzetsin ki.

Nietzsche:

— Bak Antonia, bu dediğin doğru işte. Mesela bir aslana benzetebilirdi. Veya bir kartala ya da bir yılan. Ama o atsineğine benzetti kendisini. Neyse sana cevabını söyleyeyim, ha şunu da bil ama ben genelde cevap vermekten hoşlanmam. Atina’yı, Atina dediğim bir şehir, Basel gibi, Roma, Zürih gibi yani. Yunanistan’ı bir ata benzetmiş ve bu atın iyi olmayan tarafları varmış. İnsanların her şeyi tam olarak bildiklerini zannettiği bir şehir. Bu adam da “Siz değil ben biliyorum” demiş aslında. Onları uykularından bir atsineği gibi uyandırmak istemiş. Yani anlayacağın. Tanrı beni size gönderdi, demiş. Gönderdi ki sizi rahatsız edeyim demiş; kalan son atsineği yani.

Antonia:

— Peki, rahatsız etmiş mi?

Nietzsche:

— Hayır. Zindana gönderildi. Örümcek ağlarıyla dolu zindana. Orda cellatla ölüm kadehini kaldırdı. Goşen⁴⁸ böl-

⁴⁸ Goşen bölgesine atsineklerinin yaklaştırılmadığı, inananların bölgesi olduğuna işaret edilir Tevrat’ta (Mısır’dan Çıkış, 8: 22).

Atsinekleri yine Tevrat’ta Mısırlıların üzerine gönderilir. Buradaki kastım, Atina, bu atsineğini (Sokrates’i) bir bela olarak görüyor. Suçlaması ise Sokrates’in onların tanrılarıyla alay ettiği. Nasıl ki atsinekleri

gesine gitmeyi reddetti. Baldıran zehrini içti yani. Platon'da bu at sineğinin at tarafından nasıl cezalandırıldığını yazdı. Ata kendisi binmek istiyordu. Nasıl olsa onu rahatsız eden tek bir sinek kalmadı. O böylece kral bir filozof⁴⁹ olmak istedi. Atsineklerinden kurtulduğuna göre.

Antonia “Platon kim” sorusunu soruyordu ki Elizabeth, elindeki koyu çay bardağını abisinin yanındaki sehpaaya bıraktı. Förster:

— Çay değil de şarap daha iyi olmaz mıydı? Ne dersiniz? Sindirime yardımcı olur, dedi, Nietzsche'ye bakarak. Söylemediği takdirde mesafe daha da açılacakmış gibi bir duyguyla bakışlarını Nietzsche'den ayırmayarak:

— Doğrular şarapta gizlidir.

Nietzsche:

— Şarabın keyif verdiğine inanmak için önce Hristiyan olmalıydım.⁵⁰ O doğruları anlamak için de.

Förster, o anda bir kez daha haklı olduğunu düşünerek kendi kulağına; “Sadece bedeniyle aramızda yakında o da ayrılır”, diye söylendi.

firavunu ve onun yardımcılarını rahatsız ettiyse, bir açıdan, Sokrates de o çok tanrılı Atina'yı rahatsız etti.

⁴⁹ Platon, *Devlet* isimli eserinde “Bir filozof kral olmadıkça o ülke iyi yönetilemez” demişti. Ve kendisi yasalarıyla birlikte kral olabileceği bir adayı o ülkenin kralından ister. Atina'da bunun imkânının olmadığını biliyordu.

⁵⁰ Friedrich Nietzsche, *Ecce Homo*, A.g.e., s.34.

Antonia sorusunu sordu:

— Platon kim?

Nietzsche:

— Sokrates'in öğrencisi. Onun yazıcısı. İyilik meleği! Herkesin uyuduğu bu dünyada bir o uyanık! Gölgesiz filozof!

Antonia:

— İnsan değil miydi? Nasıl gölgesi yok?

Nietzsche:

— Hayır, onu demek istemedim. Biz gölgede yaşıyorduk. Aslında bizleri kendi gölgesinde yaşatmak istiyordu, hedefi buydu. İyiyi göklere çıkaracak kadar ileri gittiler, Güneşe çıkardılar –ki ona zaten bakanın gözleri kamaşır, ulaşamaz kılındı iyilik. İyiliği görünemeyen sonsuzluğa yükselttiler; sadece çabalarsın ona ulaşmak için. İyilik, meleklerle beraber gökyüzünde, yeryüzünde ise kötülük kaldı. Bu yüzden iyi ruh, bedenden ayrılan ruhtur. Beden yeryüzüne aitmiş, oysa ruh gökyüzüne. Ruhun güneşe yolculuğu, bedenden, yani yeryüzünden uzaklaşmakla mümkün oluyormuş. Ölümü yaşamdan daha değerli kıldılar böylece. Ve insanın ayakları böylece yerden kesilmiş oldu. Oysa yere hep sağlam basanlar kazanıyor değil mi... krallar, efendiler, tüccarlar. Geriye halk yığınları kalıyor, onlar hep göklere uçmak istiyor. İşte böylece iyi ve kötü yaratılmış oluyor. Onlar, anlayacağın iyunin ve kötünün filozofları. Bu iyi ve kötüyü ise daha çok belirleyen tarihte “güç” olmuştur. Sokrates bu yüzden ölümü seçti. Ya-

lan söylemiş olmam yeryüzündeki iyilerin üstüne! O da Sokrates de efendilerine hizmet ettiler. Boyun eğdiler. Platon da bu duyguyu yaşamak için kral olmak istiyordu, herkesin efendisi yani. Nasıl ki yeryüzü tüm aydınlığıyla Güneşe bağlıysa –ki Güneşe ancak filozoflar ulaşabilir– o zaman yeryüzünün güneşi filozof olmalı. Bu da Platon’dan başkası değil yani. O yeryüzü karanlığını kendi felsefesiyle, ahlakıyla aydınlatacaktı; ama insanlar mağarada olduklarından onu hiçbir zaman anlamayacaklardı. Hatta alay edeceklerdi. Neyse başka zaman anlatırım.

Antonia:

— Ama kaldığımız yerden tamam mı?

Nietzsche, kaşlarını biraz çatarak, gözleriyle sözlerine hazırlık yaptığını sezdirerek;

— *Kaldığımız yerden değil; insan hiç kaldığı yerden devam etmez, hep yaşar.* İnsan hiçbir yerde kalmaz, o hep bir nehir gibi akar. Kaldığımız yer, geçmişte kalır aslında. Bak aynı yerde dururuz, ama gölgemiz nasıl da değişiyor, kısılıyor, uzuyor. Kullandığımız sözcükler bizi aldatıyor. Sözcükler hep bir düzen içerisinde verildi; tıpkı matematik, mantık gibi. Bir üçgeni düşün iki açısını verdiğim zaman üçüncü açısı otomatik çıkıyor değil mi? Aynen iyi ve kötü gibi. İyi ve kötünün kuralları belli. Ölçütleri belli. Yaptığın bir şey ya iyidir ya da kötüdür. Aslında sen iyi veya kötü adına yapmamışsındır. Öyle ki tam bir kare olmamızı istediler bizden, bu ahlakçılar! Filozoflar! Kusursuzlar yani. Kafanı fazla karıştırmak istemiyorum. Biz ise şu anda yaptığımız gibi o düzenin içerisinde düşünüyoruz. On yıl sonrada kaldığımız

yerden başlayabiliriz değil mi. Ama on yıl sonra daha da uzamış olmaz mısın? Şimdi Ren Nehri'ni düşün. Sen bu nehirde yüzsen sana çarpan dalgalar, sular orada durur mu?

Antonia:

— Hayır, akar gider

Nietzsche:

— Bir daha söyle

Antonia:

— Akar gider.

Nietzsche:

— Sonra ne olur?

Antonia:

— Yerine başka sular gelir. Bu hep devam eder.

Nietzsche:

— Demek sen hep aynı suda yüzmedin; ama su hep su, nehir hep nehir. Değişmez gibi algılanıyor. Sahip olduğumuz her kavram, aslında bizim değiştiğimizi görmemizi engelliyor. Bak şimdi, az önce iki defa akar, gider dedin, aynı şeyi tekrarladın. Tekrarlamak, aradan zaman geçtiğini bildirmez mi? Yani söylediğin söz, aynı o nehir gibi akıp gitmiştir. Söz aynı söz ama zaman akmıştır

Antonia:

— Anladım şimdi, ama atsineği ilginç bir benzetme değil mi?

Nietzsche:

— Evet, aslan olsaydı savaşırdı, parçalar kaçırdı. Kartal olsaydı kimse yakalayamazdı onu. Yılan olsaydı zehirlerdi ya da saklanırdı. Kimsenin ruhu bile duymazdı.

Antonia:

— Yine de üzüldüm! O senin gibi bir filozof ama!

Nietzsche:

— Senin ona üzüldüğün kadar o kendisine bu denli üzülmeyi; hatta sevindi. Celladı bile o anda mutlu etmeye çalıştı. O yaşamayı değil, ölümü seviyordu. Bu yüzden iyi bir filozof değil.

Antonia, at resmini göstererek:

— Atları seviyorsun değil mi?

Nietzsche, at sevgisinin kendisinde beş-altı yaşlarındayken başladığını ve hep bir atının olmasını, ona binip kırlara, dağlara doğru koşmayı, arklardan atlamayı ne kadar hayal ettiğini anlattı:

— At en sevdiğim hayvanlardan birisidir. Hiçbir canlı, at ve kartal gibi özgürlüğü anlatamaz. At ölümüne koşar Antonia. Yorulmazlar. Hep koşarlar, Ren Nehri gibi yani. Bir asalet vardır duruşunda, bir başkaldırı, bir genç delikanlı gibi. Koşmasında rüzgâr kendisini bulur, uçar gibi koşar, korkmaz. Fırtınalı bir günde kıyıya vuran deniz dalgaları gibidir. Yelesi rüzgâra sebeptir. Kasları, gücü, erkeği temsil eder.

Katır resmine ise şöyle dedi:

— Sıradan insanlar yorgun katırlara benzer. Birazcık kamçıyla ata benzerler, ama bu kısa süreli bir sarhoşluktur. Sonra eşeğe geri döner. At olması için kamçıya hep maruz kalır. Oysa eşek yönü bazen tutar. Sıradan insanlar da buna benzer. Bazen idealist kamçılara ihtiyaç duyarlar, coşarlar, kendilerinden geçerler. Şarapsız yaşayamazlar, coşmazlar. Oysa coşmuş kişi şaraba ihtiyaç duyar mı?⁵¹ Yiğit at kendine kamçı vurdurmaz. Eşek ve katır kamçısız durmaz. Kamçıyı yedikleri zaman da atı geçmeye çalışırlar. Günümüz insanları katıra benzer, şarapları ise musiki ve tiyatrodur. Bir zamanlar gladyatörler arenalarda onları coştururdu. Arenaya bir adım atmaktan korkanlar, çarpışanlara alkış tutarlar. Yarış atları üstüne bahis oynayanlar gibi... En iyisine sahip olmak adına... “Avrupa’nın haşhaşı olan tiyatro ve musiki sıradan ruhların coşturulması içindir. Bu ise yüksek kültür olarak bilinir”.⁵² Roma kralı, halkına, dev arenalarda kanlı, ölümlü aslan gladyatör dövüşleri izlettirirlerdi. Coşarlardı böylece. En sonda ise hiç dövüşmeyen krala yaşasın kralımız derdi uyuşmuş beyinler. Ne kadar çok eğlence o kadar çok uyuşukluk. Bir Spartaküs çıkana dek. O başkaları için değil, kendisi için savaştı. Kendi özgürlüğü için. Şunu unutma Antonia, yaşam ile ölüm arasında, sadece kendisi olanlar kendileri için yaşar, kendileri için ölür, başkaları için değil.

Antonia sayfayı çevirir. Deve resmi. Çölün ortasında bir deveyi görür:

— Bu nasıl bir hayvan?

⁵¹ Friedrich Nietzsche, *Şen Bilim, A.g.e.*, s. 98.

⁵² Friedrich Nietzsche, *Şen Bilim, A.g.e.*, s. 98.

Nietzsche, başını sallar, hemen sonra gülümseyerek şöyle der:

— Bilgeler gibi başımı salladım değil mi? Oysa ben bilge değilim. Anlatmıştım en büyük bilge, celladına saygıda kusur etmez. Eğer başını sallayacaksan yukarı aşağı değil.

Antonia hemen söze girdi:

— Soldan sağa.

Nietzsche, Antonia'nın bu sözüne gülümsedi.

Deve resmine nedense diğer hayvan resimlerinden daha farklı bakıyordu. Daha derin. İşaret ve başparmağı ile bıyıklarını üst dudaktan aşağı doğru tarıyordu:

— Bak Antonia. Biz insanlar aslında bu deve gibiyiz, çok dayanıklı. Deve çölde, biz ise toplumda, şehirde. Deve oldukça dayanıklı bir hayvan. -50, +50 derece sıcağa dayanabilir. Kum fırtınalarına dayanabilir. Ayakları ise o çölde hiç batmaz, yürür sırtındaki yüküyle. Günlerce aç susuz kalabilir. Dikenli bitkileri yiyebilir, sindirim sistemi her şeyi öğütebilecek seviyede güçlüdür. Az bir besinle hayatını sürdürür. *Ve efendiler ona çöl sıcaklarında yüklerini taşıırlar, kum fırtınalarında, çöl rüzgârlarında.* Bizim imparatorlarımızın, halklarına yaptıkları gibi. Halklar üzerinde savaşlarını sürdürmeleri, halkları üzerinde topraklarını işletmeleri, altınından gümüşüne, meyvesine kadar. Bazen bizim çölümüz bir okyanus olur. Ve biz kürekçi takımı, kralın emrinde en zorlu, öldüren dalgalara karşı küreklerimize öyle bir sarılırız ki, devenin nasıl hörgüçleri, açlıklarında, susuzluklarında eriyip onun dayanmasını sağlıyorsa biz de en son kasımıza kadar asılırız kü-

reklere. Böylece Amerika keşfedilir, patronların, zenginlerin, kralların, papazların keyifleri, hırsları, amaçları uğruna. Deve de öyle işte. Yürüdüğü çölde yalnızdır aslında. En büyük yükleri yüklenmiştir. Sahibinin her bir malında, yiyeceğinde. Develer diz çökerek otururlar. Aynen kralın hizmetkârları gibi, askerleri gibi. Bir zamanlar –ki halen de var olan– efendilerine karşı kusur etmeyen köleler gibi. Biz insanlar aslında çok güçlüyüz. O kadar güçlüyüz ki bu gücümüzü bir deve gibi çöl ikliminde, insan ikliminde, sermaye, bilim, din ikliminde harcıyoruz. Ve en sonunda çökerek dinleniriz, atalarımız ve şimdiki insanlarımız gibi.

Antonia, dinlemekten yorulmuş gibiydi sanki. Şöyle bir kendine baktı, çömelmiş gördü kendisini Nietzsche'nin yanında. Şöyle dedi:

— Ben de bir deve gibiyim, değil mi?

Nietzsche:

— Hayır, sen daha “çocuksun”! Tarih, insanı deve gibi kullandı. İnsan ise develer gibi en ağır yükleri yüklenip tarihte yol aldı. Devletler kurdular, savaşlar yaptılar, binalar, kaleler yaptılar. Mısır çöllerinde dev piramitler yaptılar. Binlerce köle çalıştırıldı. Az bir besinle hem de. Kralları böyle buyurdu diye.

Antonia:

— Krallar nasıl buyururlar?

Nietzsche:

— Sen yapacaksın. “Sen yapmalısın”.

Antonia:

— Köleler yapmazsa ne olur?

Nietzsche:

— Kötü kabul edilip öldürülür.

Antonia:

— İnsan deve kadar güçlü; ama bu gücünü hep başkaları için kullanmış.

Nietzsche:

— Aynen. Çölü yaratan devedir, tarihi yaratan da bu güçtür. Ve insanlardan bu gücü sakladılar. Bu gücü krallara, papazlara, tanrılara verdiler.

Antonia resim yaprağını çevirdikten sonra:

— Bak ağaçların arasında bir aslan resmi. Aslanı seversin değil mi? Güçlüdür çünkü.

Nietzsche

— Evet güçlüdür. Aslan, yabanıl hayatın en güçlüsüdür. Gücünü kendisi için kullanan bir hayvandır. Deve kadar dayanıklı değildir. Günlerce aç susuz kalamaz. Kalmayı da istemez. Avını arar bulur, parçalar, yer ve doyar. Deve gibi yükünü alıp günlerce, aylarca çöl sıcaklarında yol almaz. Karşısına çıkan avcıya boyun eğmez. Demir kafesler bile onun boyun eğmediğini gösterir. Kendi ormanının efendisidir aslan. Korkusuzdur. Ejderha bile olsa kâr etmez. Karşısına çıkar, onunla savaşır. Yeleleri diken diken olur. Avını tek başına yer, doymayıncaya kadar kalkmaz; aslan gibi olmak lazım.

Korkmamak, boyun eğmemek, atılmak, büyüklüğü ne olursa olsun. Uyumak yalnız uyumalı; zehirli akreplerin, yılanların, leş kargalarının, fillerin, zürafaların, farelerin, vıraklayan kurbağaların, çakalların, avcı sahipleri önünde koşan bir ısığa muhtaç köpeklerin havlamaları arasında. Tek başına gzmelisin. Tek başına avlanmalısın. Sürüler ondan kaçır. Şunu bil ki avcılar aslan avına çıkmaz. Aslan, deve gibi yüklenmez. Günahlar ise hiçbir zaman sırtına yüklenmedi! Doyduğu zaman saldırmaz. Kükrediğinde dört kilometreden sesi duyulur; şimşek gibi, kartal gibi.

Antonia, kartal resimli yaprağı açtığında:

— Annem, senin kartalları çok sevdiğini söylüyor. Doğru mu?

Nietzsche:

— Evet doğru. Kartal en mağrur hayvan. Göklerin efendisi, yeryüzünün korkutucusu! Kartalı gören yerdeki her hayvan ondan korkar. Düz uçmaz. Dairemsi bir uçuşu vardır. Avına yaklaşırken kanatlarını serçe, sinek gibi çarpıp çarpıp açmaz. Korkusuzdur. Uçurumların ağzına yuvasını yapar. Dağlık, kayalık alanlarda yaşır. O, ne “Eşek gibi samanı altına yeğler ne de mutlu olur acı burçak yiyen öküzler gibi, domuz gibi çamurla da yıkanmaz”.⁵³ Tavuklar gibi horoz etrafında, kümes etrafında otlanmaz. Onun çığlığında kurtlar bile kulaklarını bir daha dikerler. Geceye şimşek gibi iner. Yalnızlığın, yırtıcılığın, cesaretin ve uçurumların simgesidir kartal.

⁵³ Herakleitos, *Kırık Taşlar*, A.g.e., ss. 136-138.

Ben üç sesi sevdim: Kartalın çığlığı, şimşegin sesi ve kayalıklara çarpan dalgaların sesi.

* * * * *

Ertesi gün, Nietzsche, az ama koyu olan bir bardak çay ile biraz zeytin ve biraz da yağsız peynir ile kahvaltısını yaptıktan sonra üniversite sokağından sakın sakın yürür. İçinde şık giyimli bir hanımefendi ile beyefendinin bulunduğu faytona bakar. Kaşlarını çatar ve mırıldanır, sürücüsünü ve yolcularını kastederek:

— Sizi kırbaçlamak lazım, öğrenmeniz için. Alışkanlıklarınızdan, burjuva yaşam biçiminizden kurtulmanız için, çarşıya çıkmadan önce. Üzerinize şimşekler⁵⁴ göndermeli.

Nietzsche, arkadaşı Peter Gast'la sabahın ilk saatlerinde kafede yuvarlak bir masada oturur. Peter Gast, garsona:

— İki bira.

Der demez “pardon” deyip;

— Bir bira ve bir de kakaolu süt, söyler.

Arkadaşına dönerek:

— Birayı sevmediğini unuttum. Sahi, seni sıkılmış gördüm. Üstünsanı tamamlayabildin mi? Ne zaman basıma, yayına çıkacak.

⁵⁴ Fayton kelimesinin kökeni Yunan mitolojisindeki güneş tanrısı Helios'un oğlu Phaethon'a dayanır. Hikâyeye göre Phaethon, babasının güneş arabasını kullanmak için izin alır; ancak atların kontrolünü kaybederek Dünya'yı ateşe vermeye başlar. Zeus, daha fazla zarar vermesini önlemek için Phaethon'u bir şimşekle vurur.

Nietzsche:

— Yakında.

Peter Gast:

— Herkes okuyacak. Buna eminim; ama herkes okudugunu inkâr edecek.

Nietzsche:

— Ya sen?

Gast:

— Ben Yuhanna değilim.

Nietzsche:

— Ben de İsa değilim.

Gast:

— Biliyorum, sen “anti-Christ”sin!

Yarım saatlik sohbetten sonra, Nietzsche, Basel Üniversitesi’ne gider. Her zamanki iç sıkıntısı bugün biraz daha yoğunluğunda üzerinde. Sınıfa girer. Öğrenciler alışkanlık gereği ayağa kalkarlar. Bu duruma içerlenirdi hep. Buna bir son vermenin zamanı geldi diyerek:

— Alışkanlıklarınızdan kurtulamadınız değil mi? Gücümüzü gölgeleyen alışkanlıklar. Gücümüz bizlerden çalındı. Hindistan’da binlerce tanrıya verildi, Yunanistan’da yüzlerce tanrıya. Sokrates bile felsefenin tanrısı anlamak olduğunu söyledi. Doğayı bin parçaya böldüler, her birisine bir tanrı ismi verdiler. Zamanı, doğayı, tarihi, insanı, tanrısı böldü-

ler.⁵⁵ Güç devredilmemeli. Güç insan olarak doğuştan sahip olduğumuz bir gerçeklik. Oysa gücümüzü çalarak yeni yeni toplumlar inşa ettiler, yeni kaleler, yeni imparatorluklar. Yeni tanrılar. Bu güç kölecilikte nasıl kullanıldıysa, feodalitede, kapitalizmde, deniz aşırı sömürgecilikte, demokrasi ve fedakârlıkta ve şimdi tüm ağızlarda, ellerinde orak çekişle sosyalizm için kullanılmak isteniyor; gelecek için bizden çalınacak. Güç saklanmaz oysa. Güç, hedef koymaz. Güç, sınır koymaz. Sınır, güçtür zaten. Kartallar gibi uçurumlara yuva yapacağız. En yükseklerde biz uçacağız. Her birimiz kendimiz olarak. Size ders verenleri üstün görüyorsunuz. Öğüt verenleri, bir şey verenleri. Dilenciler bu yüzden aşağıda görülür. Tüccarlar daha yüksekte. Brahmanlar daha üstün gözüktür. Papazlar daha üstün. Hep verdiklerini düşünürsünüz. Cenneti bile pazara çıkardıkları gibi.

Firavunların mezarı piramitler, bu yüzden daha bir yüksek yapıldı. Tüm bilim tarihi de böyledir. Aristoteles, İskender'in hocası, iki bin yıl hüküm sürdü. Sadece bir alışkanlık. Her alışkanlık, bir tembellik yaratır, tembellikte çürümüşlüğü. On bin yıllık değerlerin altında o kadar tembelleştik ki değişmeyen kutsal kılındı. Yani kutsal olan, değişmeyen oldu. Değiştirilmek istenmeyene kutsal denildi. Bu değişmeyenin özünü tembelliğimiz oluşturdu. Sonuç olarak yeni bir şey ortaya çıkmıyor. Biliyoruz ki değişmeyen tek şey değişimdir. Değişmemekte direnince bu sefer kutsallar oluştu,

⁵⁵ Hesiodos'un tanrıları, Auguste Comte'un üç hal yasası, Karl Marx'ın materyalist tarihsel toplum anlayışı, Sigmund Freud'un kişilik kuramı, Charles Robert Darwin'in evrim teorisi vb...

kutsallarla var olan enerjimize haklı gerekçeler bulmuş olduk. *Çünkü insan enerjisi akan bir nehirden başka bir şey değildir.* O sürekli akmak ister. Nereye mi? Hiçbir yere. Yani sonsuza. Güce. Gücün isteğine, gücün çekim kuvvetine.

Deve gibi diz çöküp kalkmayın, birer aslan olun! Yuvalarınızı en yükseğe yapın ki kimseler almasın sizden, kartallar gibi. Krallığı gökte aramayın, yeryüzünde arayacaksınız. Yeryüzü ayaklarınızın altında inlemeli. Çağlayanlara, şelalelere eşlik edeceksiniz. Rüzgâra, atlara eşlik edeceksiniz. Yılanlarla dost olmalısınız ki hakikat sizden gizlenmesin. Siz yeryüzünün yeni insanı olacaksınız. Üstinsanı. Bu üstinsan karşısında Sokrates soru sormaktan utanacak, Platon tüm erdemiyile diz çökecek, bir Spartaküs gibi vahşi Roma'ya karşı savaşacaksınız, arenadaki aslanlarınızla beraber. Dağlara çıkmalısınız, dağların soğuk serin havasını içinize çekmelisiniz. Yabanıl hayatın içinde olmalısınız, evcilleşmemiş olana. Zincire vurulmamış olana, terbiye edilmemiş olana. Kullandığınız dili bir kenara bırakacaksınız. Yeniden kendi dilinizi, yabanıl olan dilinizi konuşmalısınız. Yılan gibi derinizi, eskiye ait olan derinizi değiştirmelisiniz. Buzullarda yeniden varoluş için bir büyük titreme geçirmelisiniz, “sol topuğunuza” varana dek. Topraktan, sudan ya da başka bir arkheden değil; karlı, soğuk, buza kesilmiş dağlardan yeniden doğmalısınız. O zaman hiçbir bit tarafından kaşınmayacaksınız.

Horozların sesiyle tan kızıllığında uyanmalıyız.

Güneşi her gün selamlamalıyız bin canlısıyla.

Denizlerin kudurmuş dalgalarına ses vermeliyiz.

Yıldırımın sesine.

Rüzgâra ses vereceksiniz, düşürdüğü her bir yaprağın sesine. Gecedeki uğultusuna.

Yere düşeni asla kaldırmayın, kendisi kalkmalı; küllerinden yeniden doğmalı. Buzları çözülmüş olmalı. Tüm bilinenleri tersine çevirmeli, tarih yeniden yazılmayacak sadece yaşadığımız an olacak. Her neresi ise, her ne zaman ise! Çıplak olacağız Aden cennetlerindeki Âdem gibi. Yeryüzü krallığında asla utanmayacağız. Asla pişman olmayacağız. Asla üzül-meyeceğiz. Ve hiçbir ölünün arkasından ağlamayacağız. Yasını tutmayacağız. Ama her doğan bebeği dağların zirvelerinde güneşe tutacağız. Kartalların çığlığını duyasıya dek, ağlama sesi çığlığa karışana dek. Tüm zincirlerinizi kırın, tüm putlarınızı da. Krallar, papazlar, siyasiler, kare akıllı akademisyenler, bilim insanları kendi gölgeleriyle güneşimizi kapatmasın. Biz güneşin altında kendi gölgemizle kısalan, uzayan gün içinde her daim değişen gölgemizle var olacağız. Güneşi kapatanların gölgeleri daha uzun olur. Kapitalizmin zincirlerinden, zihinlere düğüm atan tarih anlayışından, yeni bir gelenek-gelecek geliştiren sosyalizmin zihinlerine attığı yeni toplumsal düğümlerden uzak duracaksınız. Gücünüz sizin olmalı. Kendi kanatlarınızla uçmalısınız, bir kartal gibi. Sadece kendiniz ava çıkacaksınız bir aslan gibi. Ve sadece siz güneşin altında buzullarda kayacaksınız. Buz, halk yığınlarını kaldırmaz, kırılır. Dağlar halk yığınlarını kaldırmaz; mağaraları, kayaları, derin vadileri; yılanlarıyla, buzullarıyla, kesilmeyen rüzgârıyla bunun anlamıdır. Size gölgesi düşen ateşe sırtınızı çevirmeyin, yoksa her gördüğünüzü gerçek zanne-

dersiniz. Ateşe sırt çevrilmez. Çevirenler, ne ateşi gördüler ne de ateşe odun taşıyanları. Ateş kendisine sırtını dönenlere acımaz. Prometheus gibi o tanrılar diyarından ateşinizi çalmanın vakti geçmek üzere. Uyanın ve ateşinizi sizden çalıp sizi kendi gölgelerinizde sabahlara uyandıran, gecelere uyutan bu zalimlerden, bu özgürlük yiycilerinden kurtulun. Güneşe, ateşe sırtını dönenler, gölgelerini takip eder. Yüzünüzü tüm var olanların nedeni olan güneşe çevirirseniz, gölgeniz sizi takip eder. Bir an olsun yüzünüzü çevirmeyin. Çevirdiğiniz an takipçilerinizi görürsünüz; işte sosyalizmin düştüğü hata bu. Sen! Sadece sen! Başka hiç kimse. Hiç kimse!

Tüm hiyerarşileri kaldırın, siyasal, ekonomik, dini, bilimsel, askeri ne varsa!

Tüm mülkiyetleri kaldırın. Gücünüzü mülkiyete dönüştürmeyin. Kurumsallaştırmayın. Tüm bildikleriniz, size şimdiye dek her öğretilen ne varsa gücün kurumsallaşmasından başka bir şey değildir. Güç örgütlendiğinde sizin önünüzde bir engele dönüşür. Güç örgütlenmez. Güç, tarihin kale duvarlarının, setlerinin gölgesinde tükenip kalmasın, kalmamalı. Yıkın tüm duvarları! Gücünüzü devretmeyin. Güç devredilmez. Devredilen güçten imparatorlar, tanrılar doğar. Gücü eğitmeyin. Ve önünüze asla bir hedef koymayın. Hedef gücün hapisanesidir. Güç sıkışır ve bunalım geçirir. Kim olursa; İskender bile olsa, İsa bile olsa, Romen Diyojen bile olsa şunu demelisiniz; “Gölge etme başka ihsan istemem”! Ben ve sen değil; ben olmalı. Gücünüz sizi yarı yolda bırakmaz. Neden mi? Gücün yolu, sonsuza giden yoldur. Sınırları yoktur. Bir daire gibi başı ve sonu bir.

Günlerce, haftalarca aç susuz bırakılmış, bin bir çapraz sorgudan geçirilmiş, nerdeyse adını bile unutmak üzere olan kemendi sıkılmış bir Ortaçağ engizisyon mahkûmu duruşuyla, tüm sarhoşluğu yüzüne vurmuş bir içkici gibi, bir çocukla tartışan seksen yaşındaki bir ihtiyarın bakışı gibi, “Sen de mi Brütüs?” deyip sırtından bıçaklanmış, ihanete uğramış ve ihaneti bekler gibi derin şaşkınlığını gizlemeyen Julius Sezar’ın çaresizliği ve derin şaşkınlığıyla gözlemlenen arka sırada oturan Marcus’un dar bir boğazdan okyanusa açılan Macellan’ın okyanusu selamlayan gemisinden çıkan top atışlarının, kürekçileri son güçlerinde yeniden uyandıran sesi gibi bir sesle:

— Neye inanacağız, neye ait olacağız? Bunları söyleyen siz, niçin buradasınız? Ve bütün bunları niçin anlattınız? Hedef! Biz niye dinledik mezarımızdan yeniden doğmuş gibi sizi?

Nietzsche, okyanusta keşfettiği bu yeni kara parçasındaki yerliye; dünyanın sadece bu kara parçasından ibaret olmadığını anlatmak, başka bir dünyadan geldiğini anlatmak ve yeni bir insan yüzü olduğunu anlatmak ister gibi bir bakışla, meydan okurcasına ve soru cevap mantığının, öğrenci öğretmen ilişkisi bir eğitim tekniği olması sıkıcılığı ve düşüncesiyle, tüm öğrencilere dönerek;

— Hiçbir şeye inanmayın. Hiçbir şeye ait olmayın.

“Hiçbir şeye bağlanmayın. Ve hiçbir şeyi sahiplenmeyin.

Hatta ayağınız bile, senin değıllermiş gibi hareket edeceksin.

Hiçbir şeyin olmazsa kaybetmekten de korkmazsın.

Onlarsız da yaşayabilirmişsin gibi davranacaksın.

İlle de bir şeyleri sahipleneceksen

Çatların gökyüzüyle birleştiği yerleri sahipleneceksin.

Gökyüzünü sahipleneceksin.

Güneşi, ayı, yıldızları,⁵⁶ dağları, denizleri, okyanusları, rüzgârı.

Ben bunları niye anlatıyorum; anlatmak zorundayım. Bu geometrik şehri, kareli, dar eş kenarlı zihinleriyle ören büyük örümceğe, ejderhaya karşı olarak buradayım. Size Yasak Elma'yı fısıldamaya geldim; bu bin askeriyle, akademisyeniyle, kilisesiyle şehir hapisanesinin. Size hakikati söylemeye geldim. Bu şehir tanrılarından siz ateşin çocuklarını kurtarmaya geldim. Ben *son karşıyım*. Üstinsan türünün ilk ve son karşı olanı, savaşı. Bir aslan gibi! Siz **ÇOCUKLAR**. Ben üstinsan soyunun yeni habercisiyim. Yeryüzü krallığının yeni habercisi. Küllerinden doğmuş yeni üstinsanın habercisi. Hedef yok. Hedef henüz belirlenmiş değildir. Bu sizlerle son konuşmam. Ruhunuzu hiçbir eğitimciye teslim etmeyin; hele bu bir papaz, bir kapitalist, bir sosyalist, bir demokrat, bir bilim insanı veya bir ırkçı ise; ya da Platon gibi bir filozof ise.⁵⁷ Kendi ellerinizle kendi efendilerinizi yaratmayın. Kendi

⁵⁶ Can Yücel'in "Bağlanmayacaksın" şiirinden mülhem.

⁵⁷ Platon da vaktiyle Protagoras için (Platon, *Protagoras*, çev. Nurettin Şazi Kösemihal, Sosyal Yayınları, İstanbul, 2001, s. 14) böyle demişti: "Ama bedeninin çok üstünde tuttuğun alınyazını üzerine bağladığın ruhunu evet ruhunu diyorum –çünkü ruhun iyi veya kötü olduğuna göre bahtlı yahut bahtsız olacaksa– yeni gelen bu yabancıya bırakmak iyi mi kötü mü olur diye... birine danıştın".

tanrılarınızı, kendinizi cezalandırmak ya da mükâfatlandırmak için yaratmayın.

Daha devam edecekken okulun çan sesiyle saatin üç olduğu, böylece dersin sonuna geldiğini anlamış olup sınıftan çıktı. Öğrenciler, yasak ağaçtan dökülen bu meyve tatlarının sarhoşluğu içerisinde derin bir nefes çekerek ayağa kalkıp tenefüse çıktılar. Çıkan öğrenciler enerjik bir şekilde yürüyeceklerine, bir aslan gibi yürüyeceklerine tam tersi oldu; öylesine yorgun çıkıyorlardı ki bu, Nietzsche'nin gözünden kaçmadı. Zehirli bir yılan tarafından ısırılmış gibiydiler. Zehrin etkisiyle var olan tüm tarih, bilim, kültür, din, kısaca tüm değerler alanı, bir anda boşa çıkmıştı. Hatta sırada oturan dört beş genç dışarı çıkmak istemedi. Aslan olmak istiyorlardı, ama o kadar tavuk misali hep kümesin, bahçenin içinde yaşam sürmüşler ki, bir kartal olarak doğup bir tavuk olarak yaşadıklarına, güneşin batışıyla kümes misali evlere çekildiklerine, oysa gökyüzünde uçan kartala çok benzedikleri halde bir türlü uçmayı düşünemediklerini ve birer tavuk olarak öleceklerini düşünmeye başladılar. Nietzsche'nin son sözleri kulaklarından çıkmıyordu; "Bir kartal olarak doğdunuz, ama bir tavuk olarak büyüyor ve bir tavuk olarak öleceksiniz".

İki üç öğrencinin midesi bulanıyordu. Dışarıya karşı bir tiksinti duygusu vardı. Baş dönmeleri, nefes alamama gibi fizyolojik belirtiler gözle görülüyordu...

Nietzsche derin düşüncelere daldı... Anlattıklarım uyuşturdu bunları. Devam etseydim herhalde hepsi kusacaktı. Yedikleri içtikleri ne varsa hepsi burada önüme atılacaktı. Buna da zaman ayarlı zili izin vermedi herhâlde, diye içinden

geçirdi. Hepsi o kadar çok hastalanmış ki, bu toplumsal hastalık virüsleri o kadar yerleşmiş ki bunu bir kader olarak, olması gereken bir hal olarak görüyorlar. *Küllerinden doğmaları için bu yaşta bin defa ölmeleri lazım.* Zincirlere bağlı yaşadılar, yıllarca atalarından miras alarak. Arkalarında yanan ateşi hiç mi hiç görmediler. Tüm gölgeleri gerçek zannettiler.⁵⁸ Ta ki ben bu karanlık gölgeler dünyasının kapkara bulutlu göğünden, şimşek çakmasıyla yıldırım sesiyle yeryüzüne atılincaya dek. Üniversitenin merdivenlerinden hızlı adımlarla iner. O anda “Sayın profesör” diyen sesi duydu; ama dönmedi...

Üniversitenin arka sokağından, ne 1876 yılında kaldığı ne de aynı sokağın altmış metre ilerisinde daha önce altı yıl kadar kaldığı evine bir an olsun başını çevirmeden tren istasyonuna doğru yürüdü. Sağ arka tarafında kalan Spalenter’a bakıp, “Basel şehrinin giriş kapısı değilsin benim için; ne yılanım, ne kartalım, ne de aslanım bu kapıdan hiç geçmediler, geçmeyecekler de! Varsın develeriniz geçsin bin bir yüküyle! Basel’den dağlara çıkış kapısının artık benim için, ‘çocuklarım’ için” dedi.

* * * * *

Nietzsche’nin bu son konuşmasından iki gün sonra, özellikle son günlerdeki halinden sonra, endişeye kapılan Elizabeth, eşiyle beraber, Nietzsche’nin ara ara Basel’den gelip kaldığı Sils-Maria’daki evinin sokağında belirir. Adımlarını bir yavaş bir hızlı atar. Förster ayak uydurmakta zorlandı. Sokak

⁵⁸ Platon’un “mağara metaforu”na gönderme var.

fırtına öncesi bir sessizliği anlatıyor gibiydi. Ekim ayıydı. So-
kağın her iki yanındaki ağaçların yapraklarını dökmeye başla-
dıklarını gördü. Evin kapısına odaklandı. Merdiven basama-
ğının yanında, bir dilenci gibi bekleyen arka iki ayağı üzerin-
de gelen gidenden yiyecek bekleyen kediyi gördü. Elizabeth
nedense çok sevdiği kediye kaşlarını çatmıştı. Kovalamak is-
tedi. O hızlı adımlarından olsa gerek kedi uzaklaşmıştı. Yüzü
gerginleşti. Kapıyı, önce çalınır mantığıyla, bir defa çaldı ve
beklemeden yedek anahtarıyla kapıyı açacaktı ki kocası:

— İçerdeyse sürgülemiş olabilir.

Elizabeth:

— Friedrich'i hâlâ tanımadığın ne kadar da belli.

Bernhard Förster:

— Anlayamadım ne alakası var?

Elizabeth:

— Friedrich bütün sürgülerden nefret eder, kilitlerden de.
Kapılardan da. Kedilerden de. İçerden asla kilitlemez. Dedi
ve kapıyı açtı.

Bernhard Förster:

— Yedek anahtarın ne işi var o zaman? “Kapıya” karşı;
ama anahtardan iki tane.

Elizabeth:

— Yedeğini ben yapmıştım.

Odasına girdi. Pencereye yakın çalışma masasının yanın-
daki kanepeye oturdu. Yatağının biraz üzerine asılı duran

bir portreye gözü takıldı. Tamamen sarıya boyanmış, titrek, ürkek, melankolik bir elin fırçasından çıkan bir tablo. Şam-dandaki mum güneşin batışını bekliyordu. Nietzsche'nin gökyüzündeki yıldızla baktığı gibi mum ışığına baktığını, daha önceki gelişlerinde gözünden kaçmayan bir anımsamaydı. Güneş, mum ışığı, sarı renge boyanmış tablo ve mumum alevinde erimesi diyalektiği tamamlıyordu. Ama bunun için gören gözler değil duyan gözler gerekiyordu. Elizabeth, odanın neresine baksa orda Nietzsche'yi görüyordu sanki. Pencerenin duvar boşluğundaki üst köşesine gizlenmiş, ağının ortasında duran örümceği gördü. Bakışları o an değişti. Abisinin bugün değil, evvelki gün gittiğini anladı. Bir tane vızıldayan sivrisineğin ağda takılı olduğunu gördüğünde ise gözleri hafiften nemlendi. Tarihi bir mekânda olduğu hissiyle odayı gözlemledi. Çalışma masasına baktı. Tarihin tüm değerleriyle üzerinde bir aslan, bir kartal pençesiyle parça parça edildiği, güneşin aleviyle örsün üzerinde çekiçlenen yeni bir insan felsefesinin inşa edildiği masadan gözlerini ayıramadı. Bir defter, üzerinde kartal tüyü kalem. Bakarken gülümsedi. Nietzsche'nin kendisine dağda nasıl gülümsediğini hatırladı. Gülümsemesi kocasının dikkatinden kaçmadı:

— Ne oldu, gülümsedin birden!

Elizabeth:

— Friedrich dağlarda!

Kocası benzer bir tavırla duvara bakarak:

— Umarım dağlardadır.

Bu sözünü duvardaki tabloya bakarak söylemişti. Gözlerini tablodan ayırmayarak:

— Tohum eken adam tablosu; bunu daha öncede görmüştüm. Abinin bir van Gogh hayranı olduğunu bilmiyordum. Kaderleri benzemesin de!

Elizabeth:

— Neden?

Bernard Förster:

— İkisi de toplumdan uzak insanlar. van Gogh doğaya kendi renklerini giydirdi. Siyah rengi kullanmadan geceyi zıttı olan renkle, yani güneşin sarısıyla çizdi. Bu duvardaki tohum eken adam tablosu. Doğaya, gökyüzüne güneşin rengini vermiş. Göğün mavi rengini de yere vermiş. Renkler yer değiştirmiş. Gökyüzüyle yeryüzünün renkleri yer değiştirmiş. Ve adam da tohumu ekiyor. Doğaya kendi renklerini vermiş. Sonra tohumunu atıyor. Abin de tüm değerleri değersizleştirme felsefesine yöneldi. Kartal tüyü kalemiyle felsefe yaparken diğeri fırçasıyla yapıyor. Güneşin altında. Nietzsche felsefesinin fırçayla tuvale aktarımı bir bakıma. Ne garip değil mi Elizabeth?

Elizabeth, kartal tüyü kalemi uzandığı defter yaprağının üzerinden çekti. Sandalyeye oturdu. Okumaya başladı, kartal tüyü kalemin mürekkebinden damlayan şu satırları:

her şeyi geride bırakıp gitmeli en yükseklerle uçmalı en soğuk yerlere eski insanın ayak basamayacağı yere dağlara buzullara insan tarihiyle kültürüyle eğitimiyle o kadar *çürümüş ki ko-*

kusu her geçen gün midemi bulandırıyor g esaret altında rr ve sonra kokmaya başlar g stinsanda hiç devredilemeyecek elinizdeki tartılar teraziler sadece size ait olanı ölçer oysa bendeki g tartılamaz at arabalarına değil atlara binip gitmeli

Bernhard Förster:

— Ne okuyorsun, not mu bırakmış?

Elizabeth:

— Friedrich not bırakmaz, hatta yazmaktan bile sıkılır. Kartal tüyü kalemden nasıl bir not beklersin ki.

Bernhard Förster:

— Bakıyım, dedi ve eğildi yazıya:

— Baksana paragraf başı bile yok, ilk kelimesinin bile baş harfi büyük değil, ne bir nokta, ne bir virgl, ne de bir satır-başı bulabilirsin. Ne n belli ne de sonu. İnsan bir nokta koyar hiç olmazsa sonuna. Değil mi?

Elizabeth:

— Yazdığına nokta koyamayan bir insan, hayatına hiçbir zaman nokta koymaz. O gitti, evet, dağlara gitti, beyaz yeleli bir atın sırtında. şhirleri biz insanlara bıraktı. O, dağlarda.

Bernard Förster, Elizabeth'in duygulandığını, ağlamaklı olduğunu görünce:

— Hadi kalım. Ruhu zaten hiç aramızda olmadı, bir bedeni vardı aramızda. Onun da nasıl hep titrediğini sen bi-

liyorsun. Aynen şuradaki mum gibi; nefesinde titreyen ılık gibi. O sadece kalan bedenini almaya geldi. Hadi çıkalım, dedi.

Kapıya yöneldiklerinde ise:

— Pencere kapaklarını kapatmayacak mısınız?, dedi.

Hüznün ve umudun renkleri o dakikalarda yer değiştirmiyordu Elizabeth'in yüzünde. Bir an ağlayacak gibi hissetti kendini. Yaşlar gözlerinden yüreğine aktı; o kadar sıcak, o kadar ıslak! Pencereye, çalışma masasına ve kartal tüyü kaleme bakarak:

— Güneşe kapatamam, dedi.

Kapıyı açtığı anda sokakta, eve doğru yürüyen sekiz on kişilik bir grubun sert adımlarla yaklaştıklarını gördü. Marcus'un "İşte burası arkadaşlar" dediği sesi duydu. Elizabeth göz gezdirdi, delikanlı öğrenci grubun üzerinde. Sokağın köşesinden koşar adımlarla gelen Antonia'nın sesiyle başını çevirdi. "Anne dayıma bir şey mi oldu?" Bunu söylediğinde öğrenci grubunun önündeydi Antonia. Elizabeth, iki eliyle Antonia'nın omuzlarından tutunca, Friedrich'in dağda kendisini omuzlarından nasıl tuttuğunu hatırladı. Şimdi ise oğlunu her iki omuzundan tutan kendisiydi. Dağdaki konuşma, zihninin duvarlarına çarpıp kendisine geri dönüyordu; Nietzsche'nin o "Hayır!", "Hayır!" deyişleri. Sanki o günü tekrarlıyordu. Gözleri bu sis bulutuyla kaplı anılarda nemlendi. Ama bu sis bulutunu yarmak ve tekrar ona ulaşma çabasında hissediyordu kendisini. Eğildi, Antonia'nın gözlerine bakarken o dağdaki büyük ses yine yankılandı; "Gözlerime bak

Elis, içine bak. Ağladığını göreceksin. Bir dahaki bakışında güldüğünü görmek istiyorum. O gözyaşları gülüşün olmalı. Anladın mı?” Ama dudaklarının titremesine engel olamamıştı, bu anımsama karşısında. Delikanlı öğrenciler merakla bekliyorlardı gelecek olan cevabı. Her ne kadar tezatlık oluştursa da, ne titreyen dudakları engel olabildi gülümseyen bakışlarına ne de gülümseyen bakışları dudakların titremesine:

— Nietzsche dağlara gitti.

Elizabeth, bu sözü sadece yüzünü çevirerek değil, tüm ruhunu da dağlık alana çevirirken söyledi, sokağın diğer tarafına.

Vakit bir “büyük öğle” vaktiydi. Bir sis bulutu vardı. Dağ başlarına doğru uzanıyordu. Saint Moritz görünmüyordu. Sis, dağların arasındaki boşluğu dolduruyordu. Denizde yüzen buzullar gibiydi dağlar. O büyük Alplerin uzantısında gittikçe inceliyordu, sis bulutu...

Nietzsche'nin kartal tüyü kalemi

Bu kartalın ve yılanın hikâyesi değil; kartal gibi yükseklerde uçmak isteyen ve yılan gibi derisini hep yenilemek isteyen bir felsefenin öyküsüdür:
Nihilizm.

• Bu "ışık içerisindeki güneşin yalnızlığının"
romanıdır.

Yeryüzü ayaklarınızın altında inlemeli. Çağlayanlara, şelalelere eşlik edeceksiniz. Rüzgâra, atlara eşlik edeceksiniz. Yılanlarla dost olmalısınız ki hakikat sizden gizlenmesin. Siz yeryüzünün yeni insanı olacaksınız. Üstinsan! Bu üstinsan karşısında Sokrates soru sormaktan utanacak, Platon tüm erdemiyile diz çökecek, bir Spartaküs gibi vahşi Roma'ya karşı savaşıacaksınız, arenadaki aslanlarınızla beraber. Dağlara çıkmalısınız, dağların soğuk, serin havasını içinize çekmelisiniz. Yabanıl hayatın içinde olmalısınız, evcilleşmemiş olana. Zincire vurulmamış olana, terbiye edilmemiş olana. Kullandığınız dili bir kenara bırakacaksınız. Yeniden kendi dilinizi, yabanıl olan dilinizi konuşmalısınız. Yılan gibi derinizi, eskiye ait olan derinizi değiştirmelisiniz. Buzullarda yeniden varoluş için bir büyük titreme geçirmelisiniz, "sol topuğunuza" varana dek. Toprak-tan, sudan ya da başka bir arkheden değil, karlı, soğuk, buza kesilmiş dağlardan yeniden doğmalısınız. O zaman hiçbir bit tarafından kaşınmayacaksınız.